

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2011

Jiří Pilip

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Jiří Pilip

Aparát OV KS Praha 9, principy fungování OV,
Odbory, OV a kolektivizace, m. nová reforma.

Apparatus of the district committee CCP
of the Czechoslovak communist party, function
principles,
agr. issue and CCP, municipal reform .

Praha 2011 Vedoucí práce: prof. PhDr. Jan Rychlík, Dr.Sc

Děkuji svému vedoucímu práce prof. PhDr. Janu Rychlíkovi, Dr.Sc.
za cenné rady, připomínky, ochotu a podporu.

Dále bych rád poděkoval rodině a přátelům za jazykovou korekturu a především
psychickou podporu.

Prohlá–uji, že jsem tuto bakalá skou práci vypracoval samostatn a výhradn s použitím citovaných pramen , literatury a dal–ích odborných zdroj .

V Praze dne 27. ervence 2011

ANOTACE

Bakalářská práce se vnuje struktuře a uplatování moci komunistické strany na okresní úrovni, upevnění režimu v různých společenských organizacích jako byl Sokol, úloze Odborů, kolektivizaci a mnové reformy na okresu Praha 9 v letech 1948-1953

KLÍČOVÁ SLOVA

Praha 9, Okresní výbor, Komunistická strana československá, propaganda, Sokolská organizace, odbory, mnová reforma

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the structure and application of communist power on the district level. It is mainly focused on consolidation of the regime connected with propaganda. Role the District committee of Czechoslovak communist party in cultural organization like Sokol, in collectivisation and during the municipal reform.

KEYWORDS

Prague 9, District committee, Czechoslovak communist party, propaganda, Sokol organization, Trade union, municipal reform.

OBSAH

1.1 Úvod	7
1.2 Prameny, Literatura a Metodologie	10
1.3 Situace na Praze 9 před únorovým pučem v roce 1948	13
1.4 OV před rokem 1948 na okrese Praha 9	13
1.5 Únorové vítězství	18
1.4 Praktické problémy fungování OV KS v roce 1948- Volby	19
1.5 Ovládnutí ostatních stran NF po únoru 1948	23
1.6 OV KS Praha 9, složení a praktický chod	26
1.7 Vývoj na Praze 9 v druhé polovině roku 1948	
Likvidace Sokolské organizace	30
1.8. Sjednocené odbory na Praze 9-ROH	32
1.9 OV a patronátní innosti	44
2.0 Závěr	53

Seznam zkratk

POV OV KS - Předsednictvo okresního výboru Komunistické strany Československa
OV- Okresní výbor
AHMP- Archiv hl. m. Prahy
Sf- Československý svaz žen
SM- Československý svaz mládeže
NF- Národní fronta
OAV NF- Okresní akční výbor Národní fronty
ONV-Okresní národní výbor
ROH- Revoluční odborové hnutí
MHZ- Mládež hospodářem závodu
ÚV KS - Ústřední výbor Komunistické strany Československa
KV KS - Krajský výbor Komunistické strany Československa
MV KS - Místní výbor Komunistické strany Československa
RS™ Rok stranického kolení
OV™ Okresní veřejná kola

Úvod

Ve své práci se zabývám Obvodním výborem KS na Praze 9, který zaujímal v hierarchii dalších obvodních výborů Prahy jednu z hlavních rolí, a jifi z d vodu svého charakteru jako pr myslového srdce Pražského kraje, tak i po etností d lnictva které tuto ást Prahy obývalo i dojífíd lo za prací do komplexu pr myslových podnik .

Jako rodáka z Prahy 9 m zajímala pozice KS mezi obyvateli této ásti, p edev-ím d lníky, kte í dotvá eli charakter celého obvodu. Historiografie zabývající se eskou společností charakterizuje toto období jako období nejv t-ích zm n ve druhé polovině 20. století, které bylo provázeno masivními represemi ze strany komunistického aparátu, a jeho sou ástí byly i zm ny v sociální struktu e společnosti.

Devátý okres se skrze své p edstavitel e snažil definovat jako vedoucí okres celého kraje a jako okres si kladl velké cíle, které se snažil p ekonat. Otázkou ov-em je, zda oficiální obraz režimu, a realita s tím spojená, byla opravdu podle p edstav jeho vedoucích p edstavitel ů a zda se OV da ilo uskute ovat plány a dosahovat cíl které si p edsevzal.

Zkoumané období jsem vymezil od roku 1948 do roku 1953. Z hlediska výzkumu mi toto období p ijde nejzajímav j-í z d vodu p em n, kterými OV procházel. Od po áte ního stádia v roce 1948, kdy se KS povařovala za nejsiln j-í stranu v rámci NF a prakticky jí i byla, ale nedosahovala absolutního monopolu moci aíl do pozice strany s neomezenou mocí. P ed únorem 1948 prakticky byla v mezistádiu, kdy nebyla monopolní stranou na celostátní úrovni a musela brát na z etel své postavení sice nejsiln j-í, ale stále je-t jedné ze stran ve svazku NF.

Je tedy velmi zajímavé sledovat tento p erod z jednoho stádia strany p sobící v oficiáln proklamované parlamentní demokracii do stádia strany jenfi je základním kamenem totalitního systému.

Ve své práci jsem se zam il na kooperaci OV a konference jako fakticky nejvy-ího orgánu na obvodní úrovni. Pozici POV, pozd ji p ejmenovaného na Byro OV jsem do

svého výzkumu zahrnul též. Faktickým vykonavatelem politiky KS na obvodov-ém byl POV, nikoli plénum OV, které prakticky rozhodovalo o sm-ování politiky KS na obvod , a které spolupracovalo s Plénem pov t-inou v oblasti r zných praktických otázek , jelikož usnesení a praktická rozhodnutí procházela přes schvalovací proces P edsednictva. OV. POV i ostatní slofky se samoz ejm musely ídit pokyny vy-ích sloflek, takže prostor pro nezávislé rozhodnutí nebyl velký.

Základní otázka mé práce tedy zní: Byla kontrola výkonných sloflek systému komunistické vlády na okrese Praha 9 ú inná tak, jak se v historiografii tohoto období uvádí? Jaké byly okruhy témat, s kterými se OV muselo potýkat? Byla spolupráce mezi OV a masovými organizacemi jako například ROH na lokální úrovni opravdu tak efektivní, jak se m fleme na základ mnoha výzkum domnívat nebo spolupráce fungovala v jiných intencích?

Na centrální úrovni je toto téma zpracované v mnoha pracích Karla Kaplana i historiky sociálních d jin jako jsou Petr Heumos i Marek Pavka ale podle mého názoru na lokální úrovni je je-t mnoho bílých míst.

Pln si také uv domuji problémy, které se vyskytují při zpracovávání tohoto tématu jako je neúplnost archivního fondu OV KS Praha 9 v AHMP, nebo možná jednostranná interpretace t chto pramen , jelikož absence jiných nezávislých archivních dokument k danému problému je dosti svízelným problémem.

Pom r mezi Plénem okresního výboru, okresní konferencí a P edsednictvem OV je pilí em této práce, od tohoto vztahu se také odvíjí pom r k základním organizacím a ufl na podnikové úrovni i na úrovni místní. Tyto lánky systému na obvodní úrovni byly též napojeny na masové organizace obvodu mezi jinými SM, ROH OAV NF, S SP, Sfi do nichž byly vysíláni zástupci p eváfln závodních organizací.

Hospodá sky, politicky i kulturn m l devátý obvod Prahy také své specifika pro n fl bylo typické, fl jejich e-ení se uskute ovalo přes OV KS Praha 9.

Tuto práci jsem tedy rozd lil do n kolika kapitol ve kterých se zam ůji na praktické organiza ní, hospodá ské i politické problémy OV KS od roku 1948 do roku 1953 uvnit OV KS , tudíž na jednotlivé slofky OV KS jako Plénum, Konferenci a Byro OV KS .

.Výstavba organiza ní struktury strany skrze budování síti instruktor , referent , i desítkových d v rník , jejichž úkolem bylo ideologicky p sobit na d lníky v závodních organizacích. S tím souvisí dal-í organiza ní pokyny pat ící do dal-ího okruhu témat jimifl se v této práci také zabývám.

V průběhu výzkumu vystali i další důležité otázky a jejich nezbytné zpracování do tématu. Jsou to také otázky jednotných odborů, i vysílání důlníků do okresních věrných kol, i sociální složení obvodu, nebo otázka dopravy a kultury.

Od vzniku komunistického režimu byla v jeho základech zabudována i otázka sociálního složení a s ním spojené kádrování, které bylo na Praze 9 jako výsostně důlnickém okrese obzvláště pečlivé.

Poslední zmíněný bod je důležitý z důvodu návaznosti na předchozí vývoj a specifikum obvodu.

OV KS nemohl přerušit předchozí vývoj okresu a také rozvoj další infrastruktury celého obvodu s čímž souvisí i plány na jeho rozvoje, což v poválečných

budovatelských úkolech patřilo k důležitým součástí veřejného mínění na obvod. Bohužel materiály k tomuto tématu jsou velmi omezené, a z dostupné literatury nelze koncem 40. a v první polovině 50 let vytvořit ucelený obraz o stavebním rozvoji obvodu.

Rok 1953 je posledním rokem z celého zkoumaného období, a je to také rok, který je přelomový z hlediska celé republiky i obvodu Praha 9. Jako vrchol pětiletého snažení strany a státních úspěchů, i neúspěchů se v něm odráží i intenzita důlnických bouří na Praze 9, po kterých režim začal ustupovat od organizovaných represí důlníků v pracovním právu k čemuž podle mého názoru přispěly i události na Praze 9. S touto otázkou také souvisí ekonomická péče o závod v řízení podniků, a neustálé změny ve výrobě reflektující požadavky ze strany sovětských poradců.

Nelze též zapomenout na bezpečnostní aparát obvodu, především Lidové milice, které zde byly natolik silné, že zde jejich vliv nelze přehlédnout, Praha 9 byla jedním z dvaceti pražských obvodů, která měla svůj vlastní pluk LM.

Prameny, Literatura a Metodologie,

Ve své práci jsem se snažil postihnout období 1948- 1953. Problém sledovaného období je samotný charakter okresu Praha 9, který nabýval pr mýslvého charakteru již od 2 poloviny 19. stol ., p i emfl práv po átky industrializace jsou v této ásti Prahy pom rn dob e zpracovány, totéfl se nedá íci o situaci po roce 1948.

Ve svém bádání jsem erpal z archivu Hl. m. Prahy. fondu OV KS Praha 9 a to konkrétn z Pléna, Byra a okresní konference. Fond je sice velmi dob e zpracován, ale v n kterých ástech chybí zprávy z jednání, i zde nejsou p ilofeny dokumenty uvedené v záhlaví, což objasn ní jistých jev komplikuje.

Základní literaturou pro zkoumané období jsou práce Karla Kaplana, jednoho z nejv t-ích odborník období komunismu 2 poloviny 20. století a dále práce historik sociálních d jin Petra Heumose, i Lenky Kalinové.

Podstatným problémem je téfl neexistence dokument pro rok 1949, jedná se p eváfln o dokumenty Pléna a Byra OV. Konference z roku 1950, existuje a vztahuje se k roku 1949, totéfl ov-em nelze íci o roku 1949, jelikofl materiály OV KS nejsou pro toto období k dispozici .

Výpadky ve fasciklech mohou ztíflit bádání o tomto období, ale pravdou ov-em je, fle kontinuita problém , které musel OV KS e-it, se objevuje po celé zkoumané období, kontinuita otázek tím sice lehce mohla utrp t, ale nelze mluvit o výrazn j-ím naru-ení bádání ve zkoumaném období.

Situace na Praze 9 před únorovým pučem v roce 1948

Československá zahraniční orientace na SSSR vyplynula z poválečné situace v Evropě a z mezinárodních konsekvencí, které určily zahraniční politické postavení ČSR. Národní fronta složená ze 4 stran demonstrovala svůj kladný vztah k SSSR již od května 1945. Ovládnutí bezpečnostních složek komunisty, následně listy a nepochopení role KSČ z pohledu ostatních stran NF, jako účinného nástroje pro prosazování SSSR zájmy i nepochybně rozhodující vliv v únorovém vítězství komunistů.

Nástup komunistů po roce 1945 a stupňování tlaku na ostatní strany NF vyvrcholilo v roce 1947 odmítnutím Marshallova plánu a nástup ostrého podzimního politického kurzu s úmfl souviselo z komunistického pohledu odstranění reakce v ostatních stranách NF, což se týkalo především likvidace reakčních frází u národních socialistů, a tzv. pravického křídla u soc. dem.. Prvním bodem se stalo rozčištění vlastních mocenských pozic především v silových složkách státu, tedy v armádě a bezpečnosti, a mezi další body patřila likvidace demokratické strany a posledním a podle mého názoru nejdůležitějším bodem se stalo zosídlení ideologického útoku proti reakci a upevnění leninské základny strany. Poslední jmenovaný bod je z hlediska výzkumu OV KSČ jedním z nejdůležitějších, jelikož tento proces byl nastaven již před únorem 1948 a pokračoval v různé intenzitě po celé sledované období.

Impuls k tomu dala schůzka ÚV KSČ 21. srpna 1947 kde se o podzimním ofenzivním nástupu rozhodlo¹, s tím souvisel i pokyn v rámci oddělení sekretariátu ÚV a také níže slofkám KSČ, podle kterého měly vypracovat vlastní plán podzimní ofenzivy. Oficiálně Gottwald tuto linii vyhlásil až 27. 11. 1947 na zasedání ÚV KSČ.

K upevnění ostrého podzimního nástupu přispěla i schůzka Infobyra na které bylo vedení KSČ kritizováno spolu s francouzskými a italskými komunisty, signál ke

¹ Karel Kaplan, Pět kapitol o únoru, Doplněk, Brno, 1997, s. 28.

změny směřoval nejvíce k představitelům KS – spíše než k francouzským a italským komunistům.

Kritika se nejvíce soustředila na přehodnocení taktiky od parlamentního získání moci a k postupnému stupňování tlaku s využitím všech doposud získaných nástrojů za uskutečnění marxleninského modelu státu, podle sovětského vzoru.

Rudolf Slánský² referoval dne 2. 10. 1947 ohledně ustavujícího schůzky Infobyra na zasedání ÚV takto:

SR se dostala nejdále, pokud jde o výstavbu hospodářství, na poli politického života v zřetel z všech slovanských států nejvíce v počtech formální parlamentní demokracie.

S tím souvisí následné hospodářské potíže SR způsobené katastrofálním suchem, neúrodou a koncem dodávek UNRRA, pro SR velmi důležitých dodávek strojů a surovin, s čímž souvisí i následné technologické zaostávání Československa za západem a zdražování jeho zboží, které začalo pomalu ztrácet konkurenceschopnost. K tomu se přidával akutní nedostatek kvalifikovaných pracovníků, především textilních a strojírenských odvětví, ve kterých se projevil odsun německého obyvatelstva z SR. Důležitá spory a způsob jejich prezentace ve veřejnosti v NF přispívaly k neustálému napětí jak mezi stranami uvnitř vlády tak i k větší nespokojenosti mezi veřejností.

Průběžným kamenem sporů se mezi jinými stala milionářská daň, jenž otestovala soudržnost vlády. Mezi vládními stranami nebylo mnoho těch kteří by si dokázali představit následky z převzetí moci komunisty.

Bohumil Lau – člen sociálně demokratického vedení přirovnal postup komunistů v SR k postupu ostatních komunistických stran ve východní Evropě³, bohužel marně. Spolu s ním se k tomuto názoru připojil i další člen sociální demokracie J. Tymeš, který upozornil na neblahou roli SSSR při podpoře komunistů⁴, mnoho námitek o neblahé roli SSSR v SR ve shledání událostí naprosto zapadlo a nemělo na politické dění a názor veřejnosti větší vliv.

Majer později na jednání sociální demokracie uvedl, že se jedná o promyšlený postup velké politiky komunistické strany jež je synchronizována s politikou ostatních

² Karel Kaplan, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993, s. 74

³ K. Kaplan, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993, s. 80.

⁴ Tamtéž

lidových demokracií, Lau-man poukazoval na zkušenosti soc. dem. v Maarsku kde se strana octla pod permanentním tlakem komunist⁵

Základní dohoda sociální demokracie s komunisty v září 1947, rozdělila sociální demokracii na dvě poloviny, reakcí na to byla dohoda lidovců a národních socialistů o spolupráci.

K rozhodujícímu stětu nebyla komunistická strana ještě připravena, na rozhodující stěnutí se teprve připravovala, úspěch se dostavil o půl roku později, při úspěšném únorovém pokusu.

Otázkou je jak se s organizačními otázkami vyrovnal OV KS na Praze 9. Naprostá výjimečnost roku 1948 je v zápisech OV patrná již od počátku a proto je značně obtížné porovnávat zápisy s dalšími zkoumanými roky.

OV před rokem 1948 na okrese Praha 9

První rok vlády KS je velmi specifický, proto se jeho hodnocení bude lišit od ostatních sledovaných roků především v prvních měsících.

Zásadní otázkou zůstává jakým způsobem docházelo k realizacím rozhodnutí vydaných orgány předložených k plnění OV KS Praha 9

K pochopení dějů v OV KS Praha 9 na počátku roku 1948 je třeba se zaměřit na Usnesení vlády z podzimu 1947 a počátku roku 1948, tedy na Usnesení z ledna roku 1948.

V prosinci se na program vlády dostalo samostatné rozhodnutí ministra přemýšlení o distribuci textilu. Toto rozhodnutí by nevyvolalo mnoho vášní, kdyby bylo bývalo projednávané na předsednictvu vlády, což se ovšem nestalo. Proti tomu ostatní strany NF, samozřejmě kromě komunistů, protestovaly. Taktika poufletá komunisty na úkor partnerů v NF se začala rýsovat především v tlaku na nekomunistické strany.

Převodní návrh komunistického ministra přemýšlení byl nakonec přijat s menšími

⁵ Karel Kaplan, Pět kapitol o únoru, s. 272, Brno Doplněk

úpravami, které se kosmeticky lišily od jeho původního návrhu⁶. Nelze ovšem opomenout i protesty ministra Ripky, jenž upozoroval na rozpor mezi tímto návrhem a košickými vládními programem, který obsahoval bod o zkrácení cesty mezi výrobcem a spotřebitelem, což podle ministra Ripky nebylo dodrženo.

Z jednání vlády bych vybral ty nejdůležitější body, které hýbaly atmosférou ve společnosti a které se mohly projevit v zápisech na okresní úrovni.

V průběhu ledna nedošlo k uklidnění situace – ba naopak! Ve vládních zápisech ze 13. 1. se opět objevují spory ohledně vyřizovacích komisí a příštích voleb.

16.1. 1948 je na programu vlády projednávání bodu ohledně financování dluh zůstávajících bank a otázka jejich dalšího financování ze státního rozpočtu.

Nejdramatičtější jednání proběhlo na dvoudenním jednání vlády 20. a 21. 1. 1948 ohledně osnovy zákona o definitivní úpravě pozemkového vlastnictví nad 50ha, nad níž nepanoval celkově jasný konsenzus.

Podíváme-li se na lednové jednání Pléna OV KS Praha 9 je zde vidět směr politiky KS v NF.

V lednovém plénu zcela konkrétně zazněly následující otázky:

- a) Dovoz pšenice ze SSSR
- b) Splnění všech usnesení Gottwaldovy vlády, podle usnesení z předsednictva ÚV z 12.1.1948 - Koncentrace bank do 4 ústavů, národní pojištění, zemědělská daň, flivnostenská daň, revize pozemkové reformy, kulturní zákony
- c) Distribuce, zejména textilu, (konflikt s národními soc.)
- d) Nástup do volebního období,

Bod b) kontrastuje s otázkami projednávanými v NF – jsou to usnesení vlády v otázce bank, zemědělské a flivnostenské daně a především otázky pozemkové reformy. K tomu je potřeba přidružit i bod c) a to v neustálém sblífování sociálních demokratů s komunisty a odpor národních socialistů, kteří protestovali nad likvidací velkoobchodu na jednáních vlády v průběhu prosince 1947 a ledna 1948. Budoucí boje v otázkách znárodnění se mohly vést i v oblasti sluleb, jednalo se konkrétně o znárodnění lékáren a velkoobchodu s uhlím.

⁶ Tamtéž

Postoj národních socialistů k otázkám znárodnění na okrese Praha 9 byl zcela jednoznačně protichůdný od stanoviska komunistů, a to především v bod c) tedy v otázce distribuce, což se shoduje i s celostátní úrovní!!! Okolnosti mocenského státu se začaly rýsovat právě v těchto praktických otázkách. Indicie o následném postupu komunistů nalezneme i v referátu krajského tajemníka o přechodu k socialismu na Praze 9. Sociální demokraté i národní socialisté participující na vládě prostřednictvím NF, mohli být donuceni se naplnit programem vedoucím k socialismu podílet⁷, nikoli samotným, jak je uvedeno v zápise „formálním přihlášením, ale i praktickým plněním. Sociální demokraté se v odporu proti krokům KS nezmohli na vůbec nic a z pohledu komunistů neměli ani na výběr, vše je stvrzeno kontaktem krajského referenta o jejich nemohoucosti: pokud by šli proti nám, tak by se vymazali,⁸ čímž jsou vedoucí funkcionáři nejen kraje ale i okresu dobře v domi.

Vedoucí komunisté v OV KS si na počátku ledna 1948 uvědomují slabost svých protivníků v budoucím konfliktu. Priority nutné k pozdějším úspěchům nejen na Praze 9 jsou dvě

- 1) získávání flivnostníků
- 2) budoucí volby nejen do parlamentu ale i na magistrát.

Oba dva body nebyly slučitelné především kvůli plánu KS o postupném znárodnění flivnostníků, tedy především již zmíněným velkoobchodem. Jednání ohledně znárodnění velkoobchodu probíhalo na vládní úrovni prakticky od prosince 1947. Palčivým tématem se zdálo i získávání straníků do Ad Sokola což se OV před únorovým vítězstvím příliš nedařilo. Výsledky z těchto náborových kampaní nedosáhly v první polovině roku 1948 očekávaných úspěchů.⁹

Propagace a cílené kampaně s jejich pomocí KS přispěla na veřejné mínění mohli na přechodu k převzetí moci velký vliv.

OV KS nasadila ve snaze přinutit ostatní strany k nástupu do volební kampaně jednu z mnoha úrodných kampaní, a to 30 milionů hodin pomoci republice.

⁷ Plénum OV KS rok 1948, leden, zápis 14.1. 1948

⁸ Plénum OV KS Praha 9, schůzka ze 7.1. 1948

⁹ Tamtéž

Účinek na veřejné mínění to bylo jediný, nabytí image strany pečující o blaho republiky, což je uvedeno i v zápise ze schůzky pod pracovním názvem papírová vojna¹⁰, která měla být vyhlášena ostatním stranám NF.

Volby v roce 1946 v podstatě rozhodly o vývoji v následujících letech, vývoji směřujícímu k naproté dominanci KSČ. Všechny strany NF svým vstupem do této koalice bez opozice¹¹ stvrdily přiklon nově republiky k socialismu, který byl ve shodě s Košickým vládním programem. Z pohledu komunistů to nebyl přiklon totální, protože samotný přiklon k revoluci socialistické, podle komunistických měřítek, zdaleka nenastal¹². Vstup do pomyslného klubu plnohodnotných lidově demokratických republik mohl být dokončen pouze s jednou podmínkou, a to bezpodmínečnou diktaturou proletariátu a odstraněním, v této době již jen formální parlamentní demokracie a nastolení diktatury proletariátu stalinského typu. S tím souviselo podřízení stran NF komunistickému dohledu.

Polemika zda byl parlament stále místem střetávání stran na bázi demokracie či se stal pevným bodem v systému poválečného uspořádání, vyplývá ze základů NF z května 1945. Poslanci sice mohli být poslušni vůči výsledkům jednání v NF, což se ne vždy stávalo a bylo to mnohdy provázeno bouřlivými projevy v parlamentu i vnitřními spory ve vládě, což lze demontrovat i na sporu ze 27.1.1948 mezi ministrem Stránským a Gottwaldem na jednání vlády¹³, kde se Stránský dostal do střetu s Gottwaldem ohledně kontrolní funkce parlamentu. Gottwald naopak stál na opačné straně sporu a tvrdil, že vláda by měla být nad parlamentem a vládní usnesení by měla být pro parlament závazné.

Signálem o informovanosti funkcionářů na okresní úrovni je projev krajského referenta KSČ Černého z ledna 1948¹⁴ ohledně budoucího vývoje ve kterém je zmíněna obrana revolučních výmofeností a zdůrazněná odstranění zbývajících kapitalismu v republice a nastolení socialismu, přičemž lidově demokratická republika není smyslem ve kterého snažení, pokud by nedošlo k totálnímu přechodu k socialistickému zřízení. S tím souvisí konstatování o povaze režimu tedy o lidově demokratickém zřízení republiky a vývoje i do budoucna, které by nemělo skončit jen u tohoto dosavadního zřízení, ale mělo by směřovat k republice

¹⁰ Plénium OV KSČ Praha 9, schůzka ze 14.1. 1948

¹¹ J. Rupnik, Dějiny KSČ, Academia, Praha 2001, s. 196

¹² J. Rupnik, Dějiny KSČ, Academia, Praha 2001, s. 204

¹³ K. Kaplan, Nekrvavá revoluce, s. 46, poznámka 8, Mladá fronta, Praha 1993

¹⁴ Plénium OV KSČ Praha 9, projev krajského referenta Černého, zápis 14.1. 1948

socialistické. Následně je zde definován rozpor mezi lidovou dem. republikou a první republikou, ve kterém vidí krajský tajemník rozpor. Rozdíl ovšem nevidí mezi lid. Dem. a republikou socialistickou, protože i emfáze není jen se k socialismu přihlásit, ale také donutit ostatní strany k plnění programu přihlášením se k socialismu, argumentuje při tom slovy prezidenta Beneše o nové socialistické povaze republiky, který tento fakt potvrzoval v nesčetných projevech již od května 1945. Ovládnutí hospodářství mělo nastartovat i změny politické. Nechyběl ani útok na zbytkové pozice buržoazie. Vystoupení krajského tajemníka mělo být před únorovým plebem, tak jen potvrdilo sebevdomí okresních příslušek komunistické strany v boji o moc na okrese. Podíváme-li se na reakci POV OV KS Praha 9, je zde shoda pouze v náboru členů do strany, v jiných aspektech není prakticky žádný z bodů, kterými se při svém zasedání zabývalo Plénum OV. Na jeho vystoupení je zajímavý i ten fakt, že tato argumentace je v duchu výsledků VIII. sjezdu KS. POV se naproti tomu zabýval složením okresní NF a obsazováním komisí, podle interpretace komunistů došlo k mylnému rozpočítání hlasů v těchto komisích, KS by získala 10 hlasů a soc. dem. 11 ztratila, národní soc. naopak získali 6 nových hlasů.

O změně charakteru republiky se zápis nezmiňuje, naopak se zmiňuje o narušení schůze národním socialistem na Proseku, při kterém podle zprávy měla být urážena KS. V nastalých plíživých změnách, se národní socialisté stali jedinými odpůrci politiky KS. Na proseckou schůzi národních socialistů KS reagovala velmi ostrou rétorikou a navrhla zkrácení diskuzních příspěvků, s dodatkem o výstupu dalších zástupců stran NF na tomto druhu schůzí. Výjimka o přítomnosti zástupců z dalších stran NF se samozřejmě týkala KS¹⁵, jenž o těchto schůzích měla již dávno přehled. Tímto rozhodnutím KS fakticky dostala pod kontrolu veřejnou kritiku na okrese proti její politice.

Sebevdomí KS vyplývalo i z početů členů po roce 1945, které se pohybuje kolem 500 000 členů. V březnu 1946 překročilo toto číslo 1 milion členů a v listopadu 1947 již 1 281 138 členů¹⁶.

KS jako v budoucí síla v republice neměla být jen stranou s největším počtem členů, což vyplývá z 3. Schůze ÚV KS¹⁷ v únoru 1947, ale také stranou, která měla leninskou základnu navýšit na neuvěřitelných 1.5. milionu členů

¹⁵ POV KS Praha 9, 8.1. 1948

¹⁶ J. Rupnik, Dějiny KS, s. 204, Praha 2001

Pro srovnání je důležité zmínit počet členů nutných pro splnění usnesení ze 3. Schůze ÚV KS. OV KS měla podle propočtu získat od září 1947 do března 1948 3000 členů. Pomoc při získávání měla být nabídnuta zejména menším organizacím.¹⁸

V domění evaluace vyplývalo z volebních výsledků na republikové, ale i na lokální úrovni. Národní socialisté jako hlavní konkurence na Praze 9 byli hlavním terčem nátlaku, a to zejména z důvodu volebního výsledku v Praze, kde KS dosáhla 36.1%¹⁹, jen na Praze 9 dosáhla strana výsledku přes 50%²⁰, to jí umožnilo svalovat tento nátlak postupovat více než kdy předtím.

Únorové vítězství

Uchopení moci komunisty v únoru 1948 znamenalo konec poválečné republiky a likvidaci odporu nového režimu, nejdříve funkcionářů demokratických stran a později i likvidaci stran jako takových. Prostor pro opozici byl velmi úzký, kromě prezidenta Beneše, který již v této době nebyl schopen výrazného odporu, se v republice nacházelo jen nemnoho těch, kteří mohli komunistickému tlaku vzdorovat. Odpor se mezi jinými soustředil i v tzv. výchovné organizaci Sokol, jehož likvidace pomohla zdánlivě spontánnímu vstupu členů KS do Sokolské organizace na Praze 9 se nezdařila ufl před únorem 1948, aktuálnost likvidace nabývala na síle po převzetí moci komunisty.

Otázkou ovšem zůstává, jak se s únorovým převratem vyrovnávali komunisté na okresní úrovni? Jaké byly úkoly OV KS Praha 9 pro následující měsíce?

Tyto otázky jsou klíčové pro pochopení dalšího výkladu.

Krátce po získání monopolu moci na celostátní úrovni, se na okrese Praha 9 objevilo několik palčivých problémů, které musely řešit i ostatní okresy a kraje tehdejšího Československa, a to na prvním místě květnové volby do Národního shromáždění a do Obvodních rad. Přetrvávala i infiltrace Sokola a jeho podřízení komunistické politice. S nástupem nového režimu souvisel i problém kolení straníků na závodech a přibývání tzv. desítek a desítkových důlníků, kteří měli

¹⁷ Plénium OV KS Praha 9, schůze 14.1. 1948

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ J. Rupnik, Dějiny KS, s. 202, Praha 2001

²⁰ POV KS Praha 9, 8.1. 1948

dbát na závodech na správný výklad politiky strany. Zejména v předstávkách na svačiny v desetiminutových blocích, odtud i název „desítkový dvanáctník“²¹, kteří se hráli pro KS dlefitou úlohu v pozdějších politických monstrprocesech. Únorový puš postavil do nového světla i řízení podniků, otázku Závodních rad i plnění dvouletého plánu, a s tím spojené otázky kádrování, stupňování ideologické propagandy v závodech i místních organizacích.

V následující kapitole se zaměříme na zde nastíněné otázky skrze zápisy Pléna OV KS a POV KS Praha 9. Zápisy z Obvodní konference jsou k dispozici až z roku 1950, k roku 1948 bohužel nejsou v Archivu hl.m. Prahy k dispozici.

Praktické problémy fungování OV KS v roce 1948

VOLBY

Úspěch komunistického puše v únoru 1948 nepozdrfjel harmonogram projednávání závažných otázek pro následující měsíce. Jednou z otázek byly i volby do Národního shromáždění a Obecní rady. Plénum OV pro organizaci zajišťuje celé akce- pro komunisty velmi dlefité, ne v aspektu demonstrace zdánlivé demokratičnosti, ale v upevnění základního režimu, učinilo několik opatření pro úspěšné zvládnutí celého procesu.

KS získala ve volbách v roce 1946 46.1%, při volbách v roce 1948 plánovala získat o milion voličů více, tedy přes 50% hlasů, jako jedno z témat projednalo tento cíl ÚV KS na zasedání 22.-23. 1. 1946²², OV mělo z tohoto celkového počtu získat neuvěřitelných 170 tisíc²³. Pokud vezmeme v úvahu plán na faktickou likvidaci národních socialistů a sloučení sociální demokracie s komunisty i vesměs irelevantní postavení lidové strany, ve smyslu jejich hypotetického postavení odporu proti politice KS na okrese, tak se tento volební výsledek v Praze 9 nemusel zdát vedení ÚV KS nereálný, ba naopak. V zápisu Pléna OV KS není tento požadavek vyjádřen jako přání ale jako direktivní nařízení.

²¹ K. Kaplan, Proměny české společnosti 1948-1960 část první, s.78, Ústav pro soudobé dějiny, Praha 2007

²² Dějiny země české, F. Šapka, str. 729, Libri, Jihlava 1999, str. 729

²³ Zápis Pléna OV KS Praha 9, schůzka ze 28.1. 1948

Na únorovém zasedání POV OV v roce 1948 je však všechno jinak. Celkový volební výsledek se měl pohybovat kolem zisku 75-80% hlasů, a s volebním výsledkem se měl zvyšovat i počet straníků z jifi tak neuvěřitelného 1.5. milionu členů na 2 miliony. OV KS Praha 9 měl do květnových voleb získat dalších 4400 nových členů²⁴, což bylo ve svém důsledku dost nesplnitelné číslo, a to navzdory předpokladu likvidace soc. demokratické a národně socialistické strany v tak krátké době a provedení jejich členstva do KS. Nabízí se ovšem otázka, reálnosti celého záměru, který nemohl být myšlen zcela vážně, ale spíše jako bojové heslo při dalším nabírání členstva.

Pokud se podíváme na množství členů přijatých v roce 1947, dojdeme k jednomu tisícovi přijatých, počet nezpracovaných přihlášek shromážděných na sekretariát se ustálil na 700 potenciálně přijatých. V tomto případě je nutné prozkoumat mechanismus přijímání nových členů do strany. Zvláště péče při přijímání do strany se kladla zejména úředníkům, vedoucím úseků a editelům. Přednost oddělení, tedy osoba pověřená přijímáním nových členů, měla vyhledávat nestraníky, ale i členy z jiných stran²⁵ a tzv. indiferentní, tedy ty kteří i po různých náborových akcích a přesvědčování odolávali vstupu do strany. Tyto náборы měly probíhat především na úřednických postech, které reprezentovali především v jednorázových podnikových odděleních. Jedna z nejdůležitějších cílů v tomto procesu byla: „býlost a ostranost“ tedy heslo, které bylo zvláště zdůrazněno v průběhu přijímacího řízení v jednotlivých odděleních podniku, či státní správy, kterou daný zástupce reprezentoval. Kontrolním mechanismem se stávala schůzka závodní organizace, jenž měla být jakousi pojistkou proti eventuálním nepřehmatům v přijímacím řízení, ta mohla členství jednotlivých kandidátů odmítnout a to z libovolného důvodu, pokud se našla osoba nesouhlasící konkrétním kandidátem, přijatým podle předchozím z rozhodnutí organizace.

Praktické sestavování kandidátek přes Plénum OV se začalo realizovat na zasedání v únoru 1948. Samotný harmonogram volebních příprav a jeho praktická realizace probíhala přes sekretariát strany na první běžné schůzce Pléna OV²⁶

²⁴ POV OV KS Praha 9 31.1. března 1948

²⁵ POV OV KS Praha 9, 10.3. 1948

²⁶ Plénum OV KS Praha 9, schůzka ze 3.1. 1948

Na starosti jí měla komise OV KS Praha 9, jenž byly jedním z ústředních článků v agitacním procesu pro přípravu voleb.

Schůze jednotlivých komisí měla probíhat především v hostincích. Důležitostí těchto komisních schůzí je klíčová, co se týče tempa přípravy i jejich obsahu, kterým měla KS na Praze 9 zajistit pévahu a odstranit tak v tuto chvíli ufl jen formální závislost na partnerech v NF. S tím souvisí i vypracování volebního průzkumu v základních organizacích²⁷

Pokud se podíváme na zápis ze zasedání POV OV, kde můžeme najít odhad výsledků pro příští volby. Podle odhadu OV KS by získala 48%, což by jí nezaručilo dostatečnou pévahu na obvod. Požadovaný a direktivně předkázaný zisk se měla pohybovat kolem 64%²⁸. Na tomto faktu je možno vidět velkou podporu obyvatel obvodu, nikoli však bezvýhradnou. Prostor pro odpor od ostatních stran na obvod zde tedy byl, zvláště ze strany národních socialistů, jelikož sociální demokracie v této době byla na okrese pod permanentním tlakem KS. Vyplývá to například z otázky ohledně znárodnění velkoobchodu, o které jsem se zmínil na předchozích stránkách²⁹

Samotný volební průzkum voličů na okrese v závodních organizacích, jež měla za úkol vypracovat průzkum ze kterého by se počet voličů dal analyzovat, se v materiálu ustáluje na 19 tisíc voličů, dvě organizace průzkum neodevzdaly tzn. flie při odevzdání těchto organizací by se toto číslo ustálilo na 22 tis. voličů. Otázkou ovšem zůstává jaká je faktická vypovídací hodnota tohoto zjištění, tedy zda vyplnění dotazníku a potvrzení o volbě KS v nadcházejících volbách bylo sponntánní, i když mu vedly existenciální důvody.

Otázka voleb se objevila již na lednové schůzi Pléna OV³⁰ a jeho řešení pokračovalo i na jeho únorových schůzích. Stejně tak příprava kandidátky nejen do Národního shromáždění ale i do Obecní rady,

S přípravou voleb souvisí i volební kampaň, charakteristická především pro demokratické volby. V poúnorových událostech se kampaň měla na cílenou propagandu komunistů. Agitace ve prospěch KS měla probíhat hlavně v závodních organizacích, prostřednictvím společenských organizací, a to Československého svazu flen (Sfl), který měla agitovat za národní pojištění. Do

²⁷ Plénum OV KS Praha 9 schůze 31.3. 1948

²⁸ POV OV KS Praha 9, schůze 11.2. 1948

²⁹ Strana 7, spory ve vládě ohledně znárodnění velkoobchodu

³⁰ Plénum OV KS Praha 9, schůze 3.1. 1948

procesu agitace se zapojil také Československý svaz mládeže (ČSM)³¹, jenž měl 1 den před volbami manifestovat podporu jednotné kandidátky, a proti bílým volebním lístkům.³²

Nezbytným kolením museli projít i funkcionáři strany a to jak na místní tak závodní úrovni. Ti na místní úrovni procházeli tzv. aktivy místních funkcionářů, na závodní úrovni celou akci zajišťoval kraj přes vyslaného krajského referenta, který plnil úlohu kolítele.³³

Funkcionáři jak na závodní tak na místní úrovni měli projít ideologickým kolením. Důležitosti tento fakt nabýval zpravidla na schůzích strany, i při pohovorech s předevími se sloučenými bývalými sociálními demokraty, kde mohli být funkcionáři dotazováni na jednotlivé témata týkající se voleb i samotného sloučení. Tento druh kolení měl zabránit funkcionářům strany na lokální úrovni v prosazování jakéhokoli odlišného stanoviska než jaké měl ÚV KS před volebními volbami v roce 1948.

Na stejném principu probíhalo i kolení nově přijatých členů do strany na celém území tehdejšího pražského devátého obvodu ku příkladu ve Vysočanech nebo v Libni nebo na Harfu.

Podporu pro volební vítězství získávali nejen skrze kolení a náboje do strany ale i prostřednictvím různých společenských i profesních i zájmových organizací. Byly k tomu vyvíjeny různé druhy témat, ku příkladu kolská otázka na Praze 9. Zákonem č. 95/1948 Sb. Ze dne 21. dubna 1948 došlo k základní úpravě jednotného kolství, spolu s ním došlo i ke schválení zákona o národním pojištění. Potéba zajištění každého hlasu pro povinné vítězství v nadcházejících volbách přiměla OV KS k vyústění všech způsobů agitace. Tuto úlohu splnil i předseda rodilovského sdružení na Praze 9 při přednášce o jednotném kole, jejíž uskutečnění se mělo z rozhodnutí POV OV KS odehrát před volebními volbami.³⁴ Problém bílých lístků se před konáním voleb stával čím dál více akutním, a proto se POV OV KS rozhodlo vyústit všech v této kapitole popsaných prostředků k oslovení co nejvíce voličů.

Vyvrcholením celé přípravy nastal v den voleb, kontrola voličů probíhala přímo před volebními místnostmi, prostřednictvím desítkových důvodníků, plnicích

³¹ BOV OV KS Praha 9 sch. ze 5.5. 1948

³² Tamtéž

³³ Tamtéž

³⁴ POV OV KS sch. ze 5.5. 1948

úlohu dohlížitel nad poklidným průběhem voleb. Hlavní náplní jejich práce bylo přesvědčování občanů a praktický akt volby. V případě, že by se dotyčný volič nedostavil, měl zasáhnout desítkový důvorník. Podezřelé případy měly být hlášeny na speciální telefonické lince.

Ovládnutí ostatních stran NF po únoru 1948

KS se od podzimu 1947 snažila pronikat do ostatních stran NF. Vyhlášením podzimního ostrého kurzu ustavila ideologický podklad pro samotný nástup. Prvním impulsem se stala dohoda se soc. dem. z 12. září³⁵ 1947 o společném postupu v různých otázkách, kupříkladu v otázce milionářské daně. Cílem mělo být další rozvinutí socialistického bloku a posílení vlastního postavení skrze levicový blok v NF, odpor v řadách sociální demokracie na sebe nenechal dlouho čekat. Vlna kritiky proti vedení soc. dem. vyústilo na sjezdu nezvolením Z. Fierlingera. Komunistické vedení se na schůzce 15. září usneslo na podpoře „levých“ sociálních demokratů a vytvoření podobné skupiny v národně socialistické straně³⁶, s cílem vystupovat proti vedení svých stran. 16. září došlo v sekretariátu ÚV KS k ustavení Komise pro evidenci demokratických sil³⁷, později dvakrát přejmenovanou, jejíž název se v konečné podobě ustálil na komisi pro práci s opozicí v nekomunistických stranách. Paralelně s ní vznikly i Komise pro sociální demokracii a národní socialisty. Spád slovenských událostí a neúspěch Zdenka Fierlingera při kandidatuře na předsedu na sjezdu sociální demokracie dalo impuls k dalším změnám politiky KS. Organizační aparát pokračoval v prosinci 1947 k dalšímu rozšíření komise. Nechal ji rozšířit o tzv. odbor Národní fronty, jenž obsahoval opět 4 referáty, pro sociální demokracii, národní socialisty, lidovce a pro církev, ke každému referátu byla přidružena politická komise. Po ustavení odboru měla KS vytvořit ještě nástroj ke kontrole stran. Prvním z nástrojů byl evidenční odbor, druhým zpravodajská služba a třetím již zmíněný odbor NF. Všechny tyto složky zařadilo informační oddělení ÚV KS, a všechny

³⁵ Karel Kaplan, Pět kapitol o únoru, s. 29, Brno Doplněk

³⁶ Karel Kaplan, Pět kapitol o únoru, s. 30, Brno Doplněk

³⁷ Tamtéž

ti slofky m ly za úkol pod ízení nekomunistických stran KS - v-emi pro n dostupnými prost edky.

Rozdíl mezi eviden ním odborem a odborem NF byl dán jiným zam ením obou subjekt , eviden ní odbor se zam oval na vybudování sboru d v rník a následnou p em nou do podoby zpravodajské sít , p í emfl osobami p iná-ejícími informace byli informáto i, d v rníci, pov t-inou adoví lenové. Naopak odbor NF se zam oval na nespokojené funkcioná e v nekomunistických stranách a následn je p etvá el v opozici vystupující proti svému vlastnímu stranickému vedení. V t chto p ípadech to byli lidé nesouhlasící s politikou své strany i s problémovou okupa ní minulostí³⁸. Eviden ní odbor také spolupracoval se zpravodajci z Ministerstva vnitra.

Z pohledu p edúnorové politiky je d lefitý i první odbor ÚV KS .

M l za úkol získávat informace z kraj a okres o jiných politických stranách, jejich funkcioná ích, o jejich sch zích, i o jejich inosti na okrese³⁹.

Nedílnou sou ástí NF byl i druhý odbor NF. Obsahoval 4 ásti a dohlífl op t na t i strany p sobící v NF, spolu s tvrtým referátem pro církve. Pro nás je d lefité soust edit se na národní socialisty, jelikofl lidovci a církve m li v pr myslovém obvodu Praha 9 zastoupení, které v materiálech OV KS není p íli- asté.

Postup sledování ostatních stran na Praze 9 a jejich likvidace probíhala v r zných stádiích, podle toho, o kterou se jednalo. Tento postup lze uplatnit i na sledování situace ve stranách prost ednictvím OV KS .

POV OV m lo zprávy ohledn ostatních stran jifl v lednu 1948. Jednalo se o p erozd lení míst v komisích Obecní rady na kterém by vyd lali národní socialisté s komunisty. Zabránit oslabení sociální demokracie se OV KS rozhodl elit zastavením samotného procesu p erozd lování míst v komisích. S tím souvisela i porady obou stran v p ípad sporných bod . Dal-ím krokem se stalo sledování sch zí národních socialist na Proseku v lednu 1948 ze strany KS , na kterých participovali i lenové KS jako pozorovatelé Odpor proti komunistické politice se na t chto sch zích diskutoval bez jakýchkoli zábran. Potla ení svobodného projevu p í-lo záhy, a projevilo se v p ítomnosti zastoupení ostatních stran tedy KS a sociálních demokrat na sch zích národních socialist⁴⁰, tím komunisté

³⁸ Karel Kaplan, P t kapitol o únoru, s. 35, Brno Dopln k

³⁹ Tamtéfl

⁴⁰ Plénium OV KS Praha 9, sch ze 3.1. 1948

dosáhli kontroly nad jediným reálným odporcem na obvod, jelikož SSD se nezmohla na jakýkoli praktický odpor, –pří-ě naopak.

Proti zásahům nekomunistické strany vehementně vystupovaly, netýkalo se to pouze vystoupení členů na schůzích ale například i redaktor periodik těchto stran⁴¹

První náznaky slučování se objevily v Plénu OV KS Jiří v dubnu 1948 vznikem slučovací komise se soc. dem.. V době květnových voleb nedošlo na tento bod vůbec. Jakmile však volby skončily, ihned se začal tento problém opírat. Jedním z důvodů k urychlení sloučení mohl být i nedostatek místa. Prostory po bývalém sekretariátu sociální demokracie měla získat SM⁴². V tu chvíli Plénum OV celou záležitost uzavřelo jako hotovou věc. Obě strany ji celou věc pojímá POV OV které prostřednictvím okresního politického tajemníka⁴³ informuje o mezinárodní situaci ve světě, tedy z hlediska stranického fragonu o kapitalistickém západu a pokrokovém východu, což zcela zapadá do teorie třídního boje, tím pádem celý proces slučování nabýval na obrátkách. S likvidací nekomunistických stran úzce souvisí i likvidace závodních organizací národních socialistů na všech závodech Prahy 9, jediné dva závody na kterých ještě závodní organizace nekomunistických stran existovaly bylo KD, slangově jmenovaná jako Kolbenka a Auto Praga⁴⁴, ve kterých měla největší konkurence KS své poslední baňty. Nelze pominout patřičnou důležitost obou podniků v jakési hierarchii podnikové důležitosti na Praze 9. Zatímco národní socialisté se snažili alespoň částečně na obvodní úrovni bránit, zcela jiná situace panovala v sociální demokracii. Naprosto protichůdně se v této době obracel k POV OV i Okresní akční výbor sociálních demokratů, který na POV zaslal dopis týkající se vyakointování jednotlivých sociálních demokratů. Bohužel obsah tohoto dopisu nelze podrobněji analyzovat, protože k zápisu ze schůzky Byra není příloha. Odpověď na něj v obsahu zápisu obsažena je. Zajímavý je také druhý příjemce tohoto dopisu, jímž je Závodní organizace Auto Praga. Vedení Předsednictva OV KS v reakci na dopis, požádalo vedení akčního výboru o odpověď, ohledně postupy o věci. Dotaz cílil především na vyloučení členů a doplnění kandidátek před volbami. Věc měla

⁴¹ O cenzu ve SR v letech 1945-1956, str. 10, K. Kaplan D. Tománek, sv. 2, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR Praha 1994

⁴² Plénum OV KS Praha 9, schůzka ze 23.6.1948

⁴³ POV KS Praha 9 schůzka ze 14.6.1948

⁴⁴ Plénum OV KS Praha 9, schůzka ze 10.3.1948

schválit okresní akční výbor NF⁴⁵. Pokud srovnáme rychlost likvidace mezi sociálními demokraciemi a národními socialisty je patrné, že rychlost změn u obou stran se diametrálně lišila, jelikož u národních socialistů zdaleka na místní úrovni nedosahovala pokročilého stádia, u sociálních demokratů lze hovořit o velmi pokročilém stádiu, i praktické likvidaci strany na okresní úrovni krátce po únorovém převratu, o závažnosti tohoto stavu svědčí i dopis odeslaný na obvodní sekretariát strany, a následná jednání na Předsednictvu OV. O takové rychlosti postupu u národních socialistů není v této době možno hovořit.

Dokončení celého sloučení se sociálními demokraciemi mohlo probíhat v únoru 1948 po dle kladných prověrkách každého kandidáta hlásícího se do strany.

OV KS Praha 9, složení a praktický chod

OV KS se skládalo z několika součástí a to Pléna, Předsednictva později přejmenovaného na Byro, Konference a Sekretariátu.

Formálně nejvyšším orgánem strany byla okresní konference, která se scházela jednou v roce. V případě OV KS Praha 9 byl termín stanoven na duben. Podle jednacího řádu konference z 15. a 16. 4. 1950 *je okresní konference nejvyšším orgánem okresní organizace a je shromážděním delegátů základních organizací zvolených na výročních schůzích nebo závodních konferencích podle předem stanoveného klíče*⁴⁶. Řádně zvolení delegáti měli hlas rozhodující. Hlas poradní měli členové OV, vyšší orgán, členové ONV nebo ÚNV pokud nebyli zvoleni za řádné delegáty. Mezi další funkce také patřilo schvalování výročních zpráv konference, které se poté stávali směrnicemi pro práci OV a všech organizací na okrese bez výjimky. Samozřejmě nej důležitější funkcí bylo i zvolení nového 20tičlenného okresního výboru a jeho předsedy a 1/3 OV tj. náhradníky. Spolu s tím také volila revizní komise o 3-5 členném složení. Další součástí byl také vedoucí tajemník, který byl navržen krajským výborem a jehož okresní konference potvrdila do funkce⁴⁷, působil ve sledovaném období tedy od roku 1948-1953 nedošlo k situaci odmítnutí vedoucího tajemníka i neschválení výroční zprávy delegáty konference.

⁴⁵ Plénum OV KS Praha 9, schůzka ze 10.3. 1948

⁴⁶ Okresní konference 1950, 15. a 16. 4. 1950

⁴⁷ Tamtéž

System poradních hlasů byl podle mého názoru dvojkolejný v tom smyslu, že nemohlo docházet k přímému ovlivnění delegátů. Naproti tomu mohlo docházet k nepřímému ovlivnění ze strany předsednictva, které celou okresní konferenci řídilo, a které podle aktuální politické linie určené vyššími stranickými orgány mohlo určovat směr diskuze i mimo závazné usnesení tolik dlehlitě pro další směřování OV.

Po dobu zasedání předsedala na konferenci volební, mandátová a návrhová komise. Připomínky k tématům probíraným tématům mohli delegáti podat nejpozději do konce prvního dne konference⁴⁸

Konference se mohli zúčastnit také zasloužilí pracovníci, úředníci, zlepšovatelé, vyšší funkcionáři strany a významní pracovníci veřejného kulturního a hospodářského života.

Na zasedání Pléna OV došlo ke zvolení místopředsedy a také k povolení jednotlivých členů nového POV v různých oblastech řízení jako například kulturní propagační práce, disciplinární případy, agitkační práce nebo ustanovení hospodářského i branného referenta⁴⁹

V kádrových otázkách rozhodoval OV o pracovnících a funkcionářích okresu kromě okresních placených tajemníků strany, tajemníků celonárodních organizací, předsedy ONV, vedoucích zaměstnanců závodů, úřadů apod., kteří svým pracovním významem přesahovali hranici okresu⁵⁰ Vešchny kádrové zásahy mohly být vykonány pouze po dohodě s krajem⁵¹.

KV KS měl rovněž i tu pravomoc odvolávat členy OV po zjištění závažných okolnostech jako byl případ vedoucího tajemníka s. Taubera v roce 1950. Příklad je zajímavý v tom, že došlo ke zvolení člena strany, který se za 2. Sv. v. účastnil bojů ve Velké Británii jako osmnáctiletý mladík. Na tento případ upozornil delegát KD Stalingrad, který žádal objasnění odvolání vedoucího tajemníka a vysvětlení celého případu, souhlasně žádal přezkoumání v tu chvíli již bývalého vedoucího tajemníka do závodu se tzv. zocelit. Předpokládal, že se tento vedoucí tajemník neosvědčil na okresní úrovni a proto došlo k jeho odvolání. V tomto případě započala tolik proklamovaná stranická kritika a sebekritika a potvrzuje se plně

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ Plénum OV KS, sch. ze 19.4. 1950

⁵⁰ KAPLAN, KAREL: Kádrová nomenklatura KS 1948-1956. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1992 str.1

⁵¹ Tamtéž

nadřízené postavení KV KS nad OV KS . Sám odvolaný tajemník, který na konferenci pronášel výroční zprávu plně souhlasil s odvoláním. Celý proces odvolání spustil politický proces s bývalými členy ÚV Těmvermovou a Těmngem. Zmíněný vedoucí tajemník se sám se odvolával na tyto procesy a svůj pětiletý pobyt ve Velké Británii, kde celou dobu vystupoval jako komunista, ale ve svém mladém věku se podle svého tvrzení nechal ovlivnit trockismem, proto skončil ve VB, a proto by v této situaci, zejména pod tlakem těchto politických okolností nemohl funkci tajemníka vykonávat . Po zvážení celého případu Předsednictvo krajského výboru souhlasilo s jeho odvoláním z tohoto postu. Předseda OV KS Kopecký konstatoval, že se na pozici vedoucího tajemníka okresu osvědčil⁵². Tento případ vyvolává otázku zda KV KS vědlo již před nominací tohoto člena strany o jeho minulosti, a pokud ano tak je s podivem, že byl na tuto důležitou stranickou funkci vůbec nominován. V tomto případě je i zarážející další jevy u případu. Místo navrhovaného představení do závodu jak navrhoval delegát KD Stalingrad byl tento již bývalý tajemník představen na práci do masové organizace, bohužel se v materiálu neuvádí do jaké. Rozhodnutí výšších stranických orgánů bylo definitivní a delegáti konference proti tomu nijak nevystupovali. Námitky jednotlivých delegátů ohledně zprávy a představení OV KS Praha 9 byly sice oficiálně zapracovány do zprávy braly ohled na celkovou linii strany podle IX. Sjezdu a usnesení ze zasedání ÚV KS .

Nejvyšším orgánem OV KS Praha 9 bylo Předsednictvo OV, v roce 1953 po politické a organizační reformě přejmenované na Byro OV KS Praha 9⁵³. POV OV KS hrálo velmi důležitou úlohu v řízení celého okresu. Tvořilo program Pléna OV KS Praha 9 na návrh sekretariátu OV⁵⁴.

Plénum OV KS na svých zasedáních probíralo pevně stanovený program, který musel být předložen vždy před schůzí Pléna OV KS členům OV. To mělo za úkol body programu rozpracovat a předložit z jednotlivých bodů zprávu na příštím zasedání POV⁵⁵ Za celé sledované období tedy od roku 1948-1953 lze hovořit o výtuňu několika steh zprávy, pro příklad zde uvádím jednu z roku 1950⁵⁶

⁵² Okresní konference 15.-16. 4. 1951

⁵³ Okresní konference 15. a 16.4. 1953

⁵⁴ Plénum OV KS Praha 9, schůze ze 8.5. 1950

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Plénum OV KS Praha 9, Schůze ze 8. 5. 1950

Jednotlivé body schválené POV rozpracovával sekretariát OV KS Praha 9, který měl na starosti uvedení těchto usnesení do praxe⁵⁷.

Hlavními představiteli POV byl jeho předseda spolu s několika tajemníky, mezi nimiž zaujímal přední postavení vedoucí tajemník okresu.

Mezi hlavní úkoly POV patřily kádrové otázky. Tyto kádrové otázky se objevovali na jednání POV OV KS při každé schůzi. Pro příklad uvádím červenec 1952, kdy se v materiálu strany objevují z 75% kádrové posudky a další plánovaný program je jimi výrazně zastíněn⁵⁸.

Sekretariát OV KS měl také k dispozici různé komise které zajišťovaly usnesení POV i Pléna OV.

Sekretariát nebyl ovšem pouze výkoným orgánem OV ale i různých společenských organizací i institucí jako byly odbory, Okresní akční výbor NF nebo ONV⁵⁹.

S tím souvisí i důvody který je v tomto zápisu uveden, čímž se myslelo kádrové posílení masových organizací, to mělo být zárukou ústředního postavení OV. Podle teze Karla Kaplana je Aparát KS byl politicky a tímto pevný, dále byl budován jako důlnický a v neposlední řadě univerzální. Jen jeho rozhodnutí se uplatňovala. Právě sekretariát OV se podle mého názoru jako výkoný orgán OV byl tím orgánem v aparátu OV, který takovou politiku na okrese skrze příkazy POV OV KS Praha 9 mohl vykonávat. Výběr správných lidí do politických funkcí se realizoval skrze kádrovou politiku⁶⁰.

OV KS měl být podle stranické linie KS vedoucím politickým orgánem na okrese. Měl řídit různé masové organizace jako ROH, SM, OAV NF, ONV Sokol, Šfí apod.. Charakter a sociální složení každé organizace předurčovalo každou z nich k organizování rozličných aktivit. Mezi nejangažovanější organizace na okrese patřily odbory (ROH) a prostřednictvím jejich orgánů této úrovně probíhaly různé aktivity dané Věleodborovým sjezdem jako socialistické soutěžení, novátorské hnutí, údernické mše apod.. Jednou z organizací se kterou na těchto akcích odbory spolupracovali byl i československý svaz mládeže, a spolu s ním ROH také spolupracoval na kampaních zaměřených na mládež. Mezi

⁵⁷ Plénum OV KS, schůze 1.3. 1952

⁵⁸ POV OV KS 1952, červenec

⁵⁹ Plénum OV KS Praha 9, 1.12. 1950

⁶⁰ KAPLAN, KAREL: Kádrová nomenklatura KS 1948-1956. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1992

tyto akce patily Mládeží hospodářem závodu (MHZ) i Lánská akce, která sloužila jako nábor mládeže do dole.

Komunikace mezi OV, základními a masovými organizacemi probíhala přes sbor instruktorů a referentů, sbor desítkových dovedníků a kolených agitátorů. Po ústřednímu budování těchto sborů sahá do roku 1948 a pokračuje i v roce 1950⁶¹

První zmínka je ze zasedání Pléna OV z dubna 1948⁶² o zvykování ideologické úrovně členů strany. Ve stejném zápise je i první zmínka o zřízení komise pro vybudování sboru dovedníků⁶³. Ti měli za úkol agitovat při desetiminutových pauzách při předstávkách předvedlím v závodních organizacích.

Dalším nástrojem pro udržování kontaktu se základními organizacemi se stal tzv. sbor instruktorů a zmínky o něm se začaly objevovat již v únoru 1950 v souvislosti s obsazováním členských výrobních schůzí⁶⁴. Tito instruktoři měli na starosti kontrolovat obsah členských schůzí a popřípadě opravovat nesprávnou politickou linii jednotlivých organizací podle IX. Sjezdu strany i jak už jsem zmínil dříve podle usnesení ÚV KS.

Dalším nástrojem který mohl OV využít byl i tzv. sbor referentů jenž měl za úkol přednášet referáty na aktuální politická a výrobní témata na schůzích základních organizací a uhl závodních, místních nebo společenských organizací. První zmínky o doplnění tohoto sboru se vyskytují již v únoru 1950 a to v souvislosti s okresní internátní školou⁶⁵

OV KS působil na okrese i po ideologické stránce. Ideologická výchova straníků i nestraníků probíhala na okrese Praha 9 skrze vzdělávací program nazvaný Rok stranického kolení a to již od roku 1948. V průběhu let procházeli známými obměnami témat závislými nejen na usnesení IX. Sjezdu strany ale i na aktuálních politických a hospodářských tématech jakými se staly politické procesy s Miladou Horákovou⁶⁶ nebo proces s Rudolfem Slánským⁶⁷ v roce 1952, ale i podle měnící se hospodářské situace⁶⁸

⁶¹ Plénum OV KS Praha 9, 1948-1950

⁶² Plénum OV KS Praha 9

⁶³ Plénum OV KS Praha 9, schůze 14.4. 1948

⁶⁴ Plénum OV KS Praha 9, schůze 1.2. 1950

⁶⁵ Plénum OV KS Praha 9, schůze 1.2. 1950

⁶⁶ Kaplan, Karel, Největší politický proces, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Brno : Doplněk, 1995

⁶⁷ Kaplan, Karel, Zpráva o zavraždění generálního tajemníka, Praha : Mladá fronta, 1992

⁶⁸ Prucha, Václav Hospodářská a sociální dějiny Československa 1918-1992, 2. díl. Období 1945-1992. 2009, Brno : Doplněk, 2004-2009, str. 262-269

Vývoj na Praze 9 v druhé polovině roku 1948 o Likvidace Sokolské organizace

Situace na Praze 9 se po únorové puči začala pováblivě obracet proti každému kdo by se chtěl postavit proti novému zřízení. Do souhrnu nepřátel nebyly zahrnuty pouze Základní organizace ostatních stran NF, ale i jejich společenské organizace, i spolky, které neměly s politikou mnoho společného.

Na celostátní úrovni to byla především tlovýchovná organizace Sokol, která se snažila bránit soustředěnému tlaku ještě před Věsokolským sletem v únoru 1948, podle materiálů OV vcelku úspěšně.

V první polovině roku 1948 tedy ještě před únorovým pučem docházelo k náboru nového členstva do sokolské organizace na Praze 9. Vě podtrhovaly výzvy OV KS Praha 9 na vstup do Sokola, které zazněly na lednovém Plénum OV⁶⁹.

Velmi důležitou událostí roku 1948 která otřásla sebevědomím nového režimu a která měla vliv i na pozdější likvidaci Sokola byl XI. Věsokolský slet. Při této akci došlo k zatčení 237 osob⁷⁰, následné represe odstartovaly pozdější likvidaci předúnorových funkcionářů této organizace i obměnu jejího členstva.

V následujících letech došlo k postupné obměně členstva a nahrazením jejich funkcionářů za poúnorové stranické kádry poslušné pokynům OV KS.

Rokem přebudování Sokola na loajální organizaci v rámci stran měly být označeny rok 1952, kdy mělo být v Sokolu zajištěno usnesení OV spolu s dalšími masovými organizacemi jako byly SM, ROH, Svazarm, ONV⁷¹.

Do září 1952 bylo pro komunisty nutností odstranit nekomunistické funkcionáře této tlovýchovné organizace, kolem roku 1952 dochází ke změně a v září 1952 se

⁶⁹ Plénum OV KS Praha 9, sch. ze 7.1.1948

⁷⁰ Šapka František, Dějiny země koruny české v datech, Praha 1999, Libri, str. 741

⁷¹ Plénum OV KS Praha 9, 11.9. 1952

pokyny neli-í od pokyn pro ostatní masové organizace. P ed zá ím je v zápisech vícemén snaha o p em nu Sokola v loajální organizaci v podstat neúsp -ná.

Sjednocené odbory na Praze 9-ROH

Nedílnou sou ástí povále ného uspo ádání v osvobozené SR byly odbory. Mezivále ný systém oborových odbor se do kal v nových podmínkách zcela odli-né formy.

Schválení prezidentského dekretu . 104/1945Sb. který byl p ijat spolu se zákony o znárodn ní, upravoval také postavení závodních rad, kde ZR m li garantován ístý podíl na zisku podnik ve form fond . Na základ tohoto zákona vydalo p edsednictvo Úst ední rady odbor ÚRO sm rnici o poufítí t chto fond .⁷² Zákonem 144/1946Sb. z roku 1946 dostaly odbory svou charakteristickou formu⁷³. Sjednotily se do jedné organizace. Jakýkoli pokus o od-t pení nebo vytvo ení nezávislého odborového svazu se v zákon povařovalo za trestní in. Tv rci zákona si tak je-t p ed rokem 1948 pojistili Revolu ní odborové hnutí (ROH) jako nedílnou sou ást establishmentu. Nejsiln j-í pozici ze stran Národní fronty NF v odborech m li komunisté a sociální demokraté. Komunisté získali nejsiln j-í postavení ve volených odborových orgánech a a závodních radách, kdeřto sociální demokraté nabyli p evahu v aparátu odbor .⁷⁴ Práv ovládnutí odbor komunisty a jejich vyuffívání ve vnitropolitických záleřitostech pro své politické cíle spolu s mezinárodní kritikou zavdali nápadu na zru-ení zákona o jednotných odborech z roku 1946⁷⁵, který v-ak nebyl prosazen.

⁷² Kalinová L., Spole enské prom ny v asech socialistického experimentu, p ísp vek k sociálním d jinám 1945-1969, Praha 2007, Academia s. 63

⁷³ Tamtéř

⁷⁴ Kaplan K. Prom ny eské spole nosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé d jiny AV R s.193

⁷⁵ Kaplan K. Prom ny eské spole nosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé d jiny AV R s. 204

Po únoru 1948 přebírali odbory roli tzv. převodové páky, a to díky mechanickému přebírání direktiv a institucí, kterým byly de facto podřízeny. Snáhl se tak ideově přisobit na důlnictvo pomocí různých prostředků jako byly schůzky, konference, závodního tisku, rozhlasu, novin a také skrze různé druhy agitace a propagace.⁷⁶ Rozdíl předešlým rokem 1948 a po únoru spočíval především v průfnosti odborů zastupovat zájmy důlníků v pracovních záležitostech. 1. Republika byla charakterizována rozdílností odborů do různých menších i v těchto vysoce specializovaných odborů. Operativnost se v jednotlivých podnicích lišila s přihlednutím k tarifním smlouvám přizpůsobeným do velké míry místním pracovním podmínkám.⁷⁷

Po roce 1948 se smysl existence obrátil. Již předešlým rokem 1948 ROH neustále získával na lenech. Statistika k 31.12. 1945 signalizovala 63%, členové, což jsou 2/3 zaměstnanců⁷⁸. O pár měsíců později, v době I. Všeobecného sjezdu činila již 73%⁷⁹, tedy skoro 3/4 všech zaměstnanců. Pro srovnání na Slovensku se podíl odborů ustálil na 50%⁸⁰

Po únoru 1948 ROH opatřoval přijímat nové členy do svých řad. Počet organizovaných zaměstnanců dosáhl neuvěřitelného čísla a to 91.3%.⁸¹ ROH začalo postupně ztrácet kontakt nejen členstvem ale i realitou v praxi.⁸² Zbytečnost ROH odbourávala manévrovací schopnosti na poli pracovních vztahů. Ještě v tomto problému se stalo napojení odborů na politické strany, především komunisty, jelikož vedení sociální demokracie nemělo v ROH tak velké zastoupení. Převážně od roku 1947 a ze strany komunistů vyhlášeného ostrého kurzu se odbory staly součástí politické a hospodářské reality země, ačkoli komunisté dokázali obrátit vyústění, fakticky tak odbory dostali pod svůj vliv. Předešlým rokem 1948 nelze zapomenout na vztah ROH a závodních rad. Problém souflití obou byl v jejich nevyjasněném vztahu a poměrných velkých pravomocích ZR získaných po skončení války na základě již zmíněného dekretu č. 104, kde se

⁷⁶ Kaplan K. Proměny české společnosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR s. 206

⁷⁷ Heumos P., „Vyhráme si rukávy nebo se kola zastaví, Dělníci a státní socialismus v SR 1945-1968, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, s. 30

⁷⁸ Kalinová L., Společenské proměny v úseku socialistického experimentu, příspěvek k sociálním dějinám 1945-1969, Praha 2007, Academia s. 65

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Kaplan K. Proměny české společnosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR s. 195

⁸² Heumos P., „Vyhráme si rukávy nebo se kola zastaví, Dělníci a státní socialismus v SR 1945-1968, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2006 s.31

jejich pozice definovala jako dohlížitel nad činností podniku ale i jako orgánu, který se měl spolupodílet i na výkonu ve veřejné správě.⁸³ Odbory měli na ZR působit v mezích předpisů podle možností působnosti⁸⁴

Další úpravou prošel dekret o závodních radách v roce 1946. Vládní nařízení č. 216 znamenalo modifikaci dekretu 104. Voleny měly být v tajných volbách na 2 roky⁸⁵. V následných volbách komunisté nezískali předpokládanou převahu. Drtivé převahy se jim nakonec nepodařilo docílit, což předznamenalo jejich další postup v roce 1947 především podzimního nástupu ostrého kurzu a milionářskou daň. Na společenském dělení se ZR podílely naposledy při únorovém puči, poté ztratily na své síle i důležitosti z důvodu sloučení a následnému podřízení se ROH. Postupné převádění úkolů institucí sociální politiky na jiné subjekty, a předávání jejich kompetencí dalším subjektům nabylo po roce 1948 pro komunistické vedení na důležitosti.

Jako záminka pro snahy manipulaci s odbory sloužilo rušení práv těchto institucí které byly používány jako nástroje sociální politiky. Postupně docházelo k přebírání nových oblastí činnosti, ať už z vlastní iniciativy nebo z podnětu komunistických orgánů. Mezi tyto oblasti patřilo nemocenské a důchodové pojištění, kontrolní úřad ochrany bezpečnosti práce a hygieny práce spolu s bojem proti absenci a fluktuaci⁸⁶

Mezi jednu z důležitých povinností uloženu odborům komunistickým vedením byla péče o hospodářské výsledky závodu, jako součást ekonomického řízení.⁸⁷ Takto nastavený systém nedovoloval odborům se aktivně podílet na tvorbě hospodářské politiky, jejich úkolem se stalo tuto politiku na závodech prakticky vykonávat bez možnosti změny.⁸⁸ Prakticky se jejich úloha obrátila z obrany zaměstnance na obránci oficiální hospodářské politiky a výkonného nástroje této politiky.

⁸³ Kalinová L., Společenské proměny v úsvech socialistického experimentu, příspěvek k sociálním dějinám 1945-1969, Praha 2007, Academia s. 107

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ Kaplan K. Proměny české společnosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR s.

217

⁸⁷ Tamtéž

⁸⁸ Kaplan K. Proměny české společnosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR s. 209

Ke změně v oblasti sociální politiky došlo na listopadovém zasedání ÚV KS v roce 1948, kterou potvrdil IX. sjezd⁸⁹. Zásadní vliv měla tato změna nejen na teorii ale i na její praktické provádění⁹⁰. Po přijetí této nové sociální politiky došlo ke schválení zákona o národním pojištění. Ke změně došlo 13.1. 1949 tedy několik měsíců po schválení národního pojištění a rok po změně koncepce sociální politiky⁹¹. Dokument s názvem *Hlavní zásady a úkoly sociální politiky*, se sice v praxi neprosadil, ale byl jedním z mnoha dalších pokusů o definici sociální politiky komunistického režimu.

Novou úpravu sociální politiky kodifikoval zákon č. 102/1951Sb. o přebudování národního pojištění a zavedení třídního pohledu do systému sociální politiky⁹². Podstatou zákona byla správa prostředků z tohoto pojištění odbory. Vedení strany tuto novou úlohu odborů představilo jako „decentralizaci což bylo prezentováno jako vymoženost.“⁹³.

Odbory byly na lokální úrovni zastoupeny Okresní odborovou radou, která řídila veškerou činnost odborů na obvod Praha 9. Při řízení jednotlivých podniků na obvod spolupracovala se Závodními Výbory Základních organizací na závod nebo v místních organizacích. Nelze ovšem pominout úlohu OV KS Praha 9 v tomto procesu nejen v otázce řízení těchto obvodních odnoží OOR ale i úkolů, které OV KS odborů na závodní i obvodní úrovni prováděl a úlohu ostatních masových organizací na obvod Prahy 9 při provádění těchto úkolů. Dále je nesmírně defilováno míra úspěšnosti OV KS nejen při zadávání ale i efektivnosti splnění zadaných úkolů s přihlédnutím k reálnosti plnění.

Téma odborů a podíl jejich zapracování na dělní se projevoval od roku 1948. Na lokální úrovni Prahy 9 je možné zachytit zmínky především o plánovaných volbách do závodních a dílenských rad⁹⁴.

Spolu s těmito body měly být vyuffity masové organizace jako ONV, SM, OAV NF. Při srovnání činnosti OV v únoru 1950 a koncentrací řešených problémů se Předsednictvo OV zabývalo údernickým měřítkem jako takovým nikoli však úlohou odborů v něm a efektivitu vynaloženého úsilí. POV zjišťovalo pouze

⁸⁹ Kalinová L., Společenské proměny v dějinách socialistického experimentu, příspěvek k sociálním dějinám 1945-1969, Praha 2007, Academia s.140-141

⁹⁰ Tamtéž

⁹¹ Tamtéž

⁹² Kalinová L., Společenské proměny v dějinách socialistického experimentu, příspěvek k sociálním dějinám 1945-1969, Praha 2007, Academia s.143

⁹³ Kaplan K. Proměny české společnosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR s. 217

⁹⁴ Plénum OV KS Praha 9, schůzka 1.2. 1950

jednotlivá statistická fakta z nejdlejších podniků na obvod Prahy 9. Srovnávanými fakty byla výkonnost, počet zapojených dělníků a skupin. S tím souvisel podíl podaných zlepšovacích návrhů. Ke kontrole a zjištění výsledků byli do menších závodů vysláni dělníci z ostatních velkých průmyslových závodů. V průběhu dalších kontrol v květnu 1950 došlo pouze k opatřivému zjištění situace prostřednictvím dvou členů OV o stavu údernického měsíce nikoli k návrhu řešení.⁹⁵ Po zjištění situace měli tyto členové Pléna navrhnout řešení do budoucna. Ve stejném měsíci OV povolil stejné členy OV k analýze celé situace a vypracování schůdného řešení. Celá situace měla být probrána na celookresním odborovém aktivu, tedy na setkání odborových funkcionářů. Účast obou členů OV v této expertní skupině měla sloužit k lepší kooptaci budoucího řešení.⁹⁶

Analýza, kterou Plénum OV KS provedlo by se dala rozdělit do dvou oblastí. První je oblast závodních rad a druhou oblastí je samotný závod a jeho problémy. Volby do závodních rad dopadly na velkých závodech pro stranu dobře, což je v zápise konstatováno. Problémem byl počet nestraníků v těchto radách, který se lišil od představ OV. Problém počet nestraníků se objevoval v tehdejších stranických materiálech poměrně často a to z důvodu jejich možného vlivu na straníky. Zapojení do stranického aparátu a účelné členství ve straně i skrze členství v nějaké masové organizaci se zdálo z tohoto hlediska pro stranu výhodné. Honba za nestraníky především na závodní úrovni se ve stranických materiálech ve sledovaném období 1948-1953 objevovala ve velmi hojném množství. Strana jako řídicí orgán při zajištění práce skrze odbory měla za úkol dohlédnout na její splnění. V tomto případě došlo na komunikaci s jednotlivými závodními organizacemi, bohužel tak poněkud vázla. Pomoci odblokovat tento problém měl ONV se síť svých lidových dělníků a rozdělení obvodu na 3 části ve kterých by v menších podnicích působil instruktor OV. Význam odborů spočíval v socialistickém soutěžení a údernickém měsíci. Nefunkčnost těchto procesů na zvyšování výroby donutilo POV uinit kadrovou výměnu dělníků, kteří se danou problematikou zabývali.

Výsledkem této analýzy byl závěr Pléna OV o zlepšení práce závodních organizací a odborových skupin na závodech. Spolu s údernickým měsícem probíhala na závodech i akce Mládež hospodářem závodu, která kopírovala svými cíli

⁹⁵ Plénum OV KS Praha 9, schůze 8.2. 1950

⁹⁶ Plénum OV KS Praha 9 schůze 15.5 1950

údernický m síc, Ob akce ztroskotaly na odborech které a za ní zodpov dné se nedokázaly postarat o zaji-t ní ádného pr b hu. Hlavní podíl na nezdaru podle materiálu OV KS nenesly odbory ale základní organizace. Mofinou alternativou se zdál být v-eodborový aktiv tedy jakési setkání odborových aktivist na okrese v polovin m síce kv tna 1950 Bezmála o t i m síce pozd ji tedy v ervenci roku 1950 do-lo ke kritice pln ní plánu a akci nazvané Vst ícné plánování na krajském sekretariát ⁹⁷ Na základ kritiky z kraje okres pov il Okresní odborovou radu o vyslání pozorovatel do nejsledovan j-ích pr myslových podnik . Pozorování ur ených podnik ur ilo Plénium v intervalu nejmén jednou za 14 dní. Po stránce kádr v-e zaji- ovali lenové Pléna⁹⁸

Zajímavým faktem v dokumentech strany je pohled stranických orgán na stejný problém. V tomto p ípad se P edsednictvo Okresního výboru usneslo pouze na vypracování plánu kterým byl pov en sekretariát OV. Ten m l vypracovat celý plán a následn ho p edlofit na OV, kde m lo dojít k jeho následnému zpracování a p edání POV KS Praha 9. Vypracování seznamu ned leflitých podnik ur ených ke zru-ení a následný plán pro dodání pracovních sil se stalo páte í tohoto usnesení, které POV vypracoval⁹⁹.

Na prosincovém zasedání Pléna OV jsou ov-em ve-keré nad je na úsp -né zvládnutí pln ní úkol , které OV zadal jak ROH tak lidové správ tedy ONV¹⁰⁰ popsány jako velmi nereálné.

P ípravenost obou zmi ovaných organizací není z hlediska OV je-t taková, aby byly s to prost ednictvím zadaných úkol jít po úsp -né cest socialismu¹⁰¹

Za velmi d leflitou otázku pokládal úlohu odbor p i budování socialismu na okresní konferenci okresní politický tajemník Chrle, který ve svém referátu na v roce 1950 zd raz oval drobnou p esv d ovací práci nejen odbor ale i eskoslovenského svazu mládefle SM a to zvlá-t p i zpevo vání norem¹⁰²

Ve-kerá práce se d lila na okresního tajemníka a jeho dva pomocníky jak doslova uvádí tajemník Okresní odborové rady, který upozor uje na podce ovanou roli odbor a práci v ní. ¹⁰³, a také význam nestraník pro práci organizace jako takové.

⁹⁷ Plénium OV KS Praha 9, sch ze 17.7.1950

⁹⁸ Tamtéfl

⁹⁹ POV OV KS Praha 9 1950, sch ze 20:5:1950

¹⁰⁰ Plénium OV KS Praha 9, sch ze 1.12.1950

¹⁰¹ Tamtéfl

¹⁰² Okresní konference, 15. a 16. 4.1950, projev okresního politického tajemníka s. Chrleho

¹⁰³ Okresní konference, 15. a 16. 4.1950, diskuze, zástupce OOR s. Jarkovský

Dle čistoty jakou okresní konference přisoudila úloze ROH je patrné z doporučení konference na jejím konci. Kromě splnění Pětiletky, upevnění agitací práce a posílení bdělosti a ostrážitosti je kladen důraz na upevnění obrozenecké Národní fronty ROH a SM¹⁰⁴

K útlumu o problematiku odborů došlo především v roce 1951. Je to také částečně zaviněno tím, že fasciklu Pléna OV z tohoto roku jsou přílohy od srpna 1951 a končí v říjnu 1951.

Odbory mohl být jednou možností jak ovlivňovat dění na závodech na Praze 9. Jako vykonavatelé pokynů strany mohli dávat doporučení kde a v jaké míře je potřeba zasáhnout z hlediska vedení nebo propagace či agitace jako se tomu stalo v únoru 1951, kdy se na odbory obrátili členové POV ohledně vedení straník skrze kulturní-propagační referenty, jejichž úkolem bylo provést vedení jak po stranické linii tak po linii závodních rad¹⁰⁵.

Vedení pokračovalo i v průběhu roku 1951. Na své bedra si tento úkol vzalo POV. V usnesení ze srpna POV pověřilo opět dva členy OV k pohovoru s členy OOR a to nejméně dvakrát ročně. S tím souviselo nařízení POV o provedení kritiky a sebekritiky. V hospodářské oblasti nařídilo OOR sladit plány závodním organizacím s plány OV a to do 20. září 1951¹⁰⁶.

V roce 1949 se konal první v-odborový sjezd¹⁰⁷, který předznamenal problémy které se do budoucna objevily ve spojení s odbory. Jako nejvýznamnější problém byla vnímána pasivita odborových funkcionářů a neochota se účastnit na chodu odborů¹⁰⁸, kterou lze vypočítat i z výše zmíněných zápisů. Vnímání odborů pro myšlovými dělníky si mohl reflektovat na volbách do závodních rad v roce 1951. V těchto volbách dělnictvo odmítlo 14% kandidátek, což pro reflektovalo varovný signál¹⁰⁹.

Vedení a sladění hospodářských plánů s plány OV lze vnímat jako jednu ze snah reflektu na lokální úrovni o dle kladněji kontrolu nad fungováním odborů.

V souvislosti s volbami do závodních a dílenských rad je otázkou technická úloha odborů při zajišťování průběhu voleb.

¹⁰⁴ Okresní konference, 15. a 16. 4.1950,závěrečné doporučení konference

¹⁰⁵ POV OV KS 1951, sch. ze 7.2.1951

¹⁰⁶ POV OV KS 1951, sch. ze 7.2.1951

¹⁰⁷ Kaplan K. Proměny české společnosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR s.206

¹⁰⁸ Tamtéž

¹⁰⁹ Kaplan K. Proměny české společnosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR s.207

OV jako nejvyšší orgán na okrese Prahy 9 organizoval a kontroloval celý proces voleb. Při celém procesu hrálo velmi důležitou roli POV OV které pomocí instruktorů závodních organizací vybíralo schopné dělníky do pozic v těchto organizacích. Účasti odborových funkcionářů a kádrového tajemníka z OV měly být uskutečnány kádrové pohovory, které rozhodly zda jsou vybraní kandidáti vhodní pro výkon svých budoucích pozic.¹¹⁰

POV OV KS ovšem pofladovalo po odborářích dodávání pravidelných zpráv ohledně průběhu voleb v týdenních intervalech, a to už za týden od této schůzky 3. 10. 1951.

Okresní konference konaná ve dnech 15. a 16. dubna 1951 zhodnotila výsledky snažení k plnění závazků a role odborů velmi kriticky. V referátu politického tajemníka se objevily různé aspekty ohledně odborů, organizování socialistických soutěží i vlastní pozice OV ve zmíněných činnostech¹¹¹

Prvním aspektem je plnění závazků které na nich kterých závodech mohli být překročeny a na nich kterých překročeny byly. Zodpovědnost za neúspěch přebírá ústy svého tajemníka OV a poukazuje přitom na úlohu OOR, která ať mohla, nezasáhla¹¹²

Opravuje též podle něj mylnou představu o ukládání úkolů OOR nebo dokonce řízení závodu touto slovkou. Cílem podle něj nebylo ani jedno ani druhé, ale drobná přesvědčovací práce a spolupráce OV a OOR. Hlavní činností přitom mělo být přesvědčování straníků i nestraníků o prospěšnosti této politiky a to nejen v ROH ale i v ÚSM, který hrál klíčovou úlohu při získávání mladých dělníků do svých řad. Zrušení funkce soutěžních referentů, kteří měli soutěžení korigovat na příkaz ÚRO se nepřijemně podepsalo na celé situaci. Vedoucí tajemník však vzápětí dodává, že toto rozhodnutí bylo správné. Kompenzací za tuto ztrátu bylo přesunutí jednoho takového referenta na sekretariát, jelikož měl okres na starosti tisíce dělníků nemohlo mít přesunutí pofladovaný efekt v celookresním měřítku. Je zde zmíněna též péče o nejlepší úderníky, kteří vystupovali na nejvýznamnějších typech propagačních akcích a jejich prvořadým posláním bylo řízení různých forem socialistického soutěžení. Ze strany nich kterých dělníků byli nenáviděni, a nenapomohla tomu ani obrana OV. O co překvapivější je konstatování, že samotné

¹¹⁰ POV OV KS , schůzka předsednictva 26.9. 1951

¹¹¹ Okresní konference, 15. a 16. 4.1951 ,projev politického tajemníka

¹¹² Tamtéž

organizace strany na závodech nebránily tímto druhým projevem proti nim. Tyto projevy považovali za ojedinělé a tyto dělníci dostali cejch dosud zastořalých dělníků.

Nenávist vůči úderníkům povětšinou souvisela s provrkami norem, které byly u dělníků krajně nepopulární, protože zvyšovaly výkon a snižovaly mzdy.¹¹³

Závěrečná zpráva konference shrnula témata konference do několika stručných odstavců. mezi nejzajímavější patří shrnutí příspěvků z konference. Jako stále se opakující mantra je ve zprávách uváděno zlepšení oproti minulým letům.

Nejdůležitějším bodem zprávy je bod pojednávající o nedostatném zapojení funkcionářů po liniích svazu při každodenní práci, která nemohla předpokládané výsledky ROH na okrese pozvednout. Teze o tom, že vedení závodů se nezapojuje do snah OOR dostává vášnivou trhlínu¹¹⁴, jelikož v tomto konkrétním případě na Praze 9 se do odborových záležitostí nezapojovali ani sami odboroví funkcionáři i natožpak vedení závodu.

Pokračování linie politiky strany pokračovalo i v roce 1952, fakticky ani nemohlo dojít ke změně koncepce jelikož se stále nedařilo dosáhnout výsledků, které si strana předsevzala na zasedáních OV KS a ufl to bylo Plénum i Předsednictvo OV.

Ani rok 1952 nepřinesl důraz na změnu politiky. Plénum OV se soustředilo nejen na samotnou pomoc při plnění zadaných úkolů ale i na jednotlivé svazy jak lze vyjít z běžného zápisu strany¹¹⁵

Intenzita setkání funkcionářů ROH na takzvaných aktivech zesílila po květnovém usnesení Pléna. Funkcionáři se mohli setkávat každé dva měsíce na zasedáních, kde jim byly rozdělovány úkoly jak ROH tak SM.¹¹⁶

Názory na tuto problematiku se lišily i mezi členy Pléna. V zájmové diskusi se objevilo několik různých názorů. Právě hledají diskutující OV především v masové politické práci a to hlavně v práci OOR, a jak jeden ze členů OV navrhuje mělo by dojít k důkladnému průzkumu a seznáání funkcionářů ROH na OV. Problémy ve výrobě přímo svazují se s patným působením odborů. Stejně tak

¹¹³ Kaplan K. Proměny české společnosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR s.234

¹¹⁴ Kaplan K. Proměny české společnosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR s.214

¹¹⁵ Plénum OV KS Praha 9, schůzka ze 3.3.1952

¹¹⁶ Plénum OV KS Praha 9, schůzka ze 17.5.1952

způsob práce odborů, který vidí ve –patném provádění masové politické práce. Objevuje se zde i názor, že by mohlo dojít k větší spolupráci OOR a SM.¹¹⁷ Bohužel tyto zápisy se periodicky opakují a ani důkladná kontrola nezabraňuje frenetickému projednávání tohoto problému v pravidelných intervalech a se stále se opakujícími závěry.

Sonda do celé problematiky vnáší projev okresního tajemníka s. Khodla konferenci strany v roce 1952, který definuje a vysvětluje tematiku plnění plánu potažmo i socialistického soutěžení¹¹⁸

Jako hlavní nedostatek vidí provádění politiky strany bez ROH, uvádí to například u příkladu svolávání celookresních aktiv – tedy setkání funkcionářů na celookresní úrovni. Tato pravomoc příslušela ROH, což se ovšem nestalo a tato setkání musel zorganizovat tajemník sekretariátu¹¹⁹

S tím souvisí i činnost ROH v oblasti socialistického soutěžení. Problémem bylo jako oslovit členy a přimět je k aktivitě v této činnosti, což byla otázka vyhledání vhodného tématu. Strana zaznamenávala pozvolný úpadek zájmu a stimuly které jí v předchozích letech zajistili hojnou přítomnost členů přestávali pozvolna úpínkovat. Problém nastal i při prosazování úkolů, které odbory dostaly od vedení KS. Na lokální úrovni tento problém demonstruje vedoucí tajemník OV u praktického příkladu prosazování kandidátů ve volbách do Závodních rad. Kandidátky připravené ROH byly v některých závodech okresu odmítnuty a OV musel dohlédnout na vytvoření nových. Takovou situaci popisuje okresní tajemník v závodě Tebas kde došlo k odmítnutí potenciální kandidátky do Závodní rady. Úsilí odborů udržet masu odborářů pod svou kontrolou se stávalo jejich hlavní činností. Postupná ztráta kontroly nad odborářy znamenala i ohrožení OV, který se ruznými administrativními opatřeními snažil ROH podpořit. V závodních organizacích tak paradoxně docházelo k situacím, kdy členy masových organizací bylo 90% osazenstva ale poslušnost a ovladatelnost musela být vynucována autoritou strany nikoli představiteli pákami strany jakými podle oficiální linie KS tyto organizace měly být.

Při této přímělosti docházelo i k porušení odborářské demokracie. O to závažnější bylo, že k jejímu porušení docházelo nejen v jednotlivých závodech

¹¹⁷ Plénum OV KS – Praha 9, schůzka ze 11.9. 1952

¹¹⁸ Okresní konference 1952, 15.-16. 4. 1952

¹¹⁹ Tamtéž

jako například v závodě Auto Praga, ale na celém obvodu Prahy 9. Její poručování spočívalo v ukládání konkrétních pokynů. Tyto úkony prováděli buď desítkoví dělníci ve formě porad na stadiónových schůzkách, tedy přímo na pracovištích. Desítkoví dělníci prováděli tuto činnost v takzvaných desetiminutových poradách v přestávkách na pracovištích stadiónové rady – a především výrobní problémy. Stupování tídního boje a každodenní zvyšování bdlosti a ostrážitosti hraničí ať s histerií po procesu se Slánským a spolu s tlakem z vyšších míst na provádění správné linie strany muselo na funkcionáře OV působit nebyvalou silou. Autorita strany se stala jedním z mála prostředků disciplinace dělníků skrze masové sloflky na okrese Prahy 9.

Výstupy vyšších stranických funkcionářů se na okresní konferenci staly pravidlem. Na konferenci v roce 1953 vystoupil ministr průmyslu Jonáš, který se okresní konferenci účastnil po celé dva dny a měl tak možnost slyšet diskuzní příspěvky z první ruky.

Ohledně ROH zaznělo z jeho úst několik kritických připomínek týkajících se praktické činnosti.

Jednak v tiché zapojení komunistů v závodních organizacích a jejich zapojení při působení na lince masových organizací. Také zdůraznil plnění úkolů a v tiché zapojení základních organizací a hospodářských orgánů při jejich plnění.

Vysoký představitel režimu, tak měl možnost seznámit se s výsledky práce OV. Kritika práce ROH zaznívá i v roce 1953 a to na Plénu OV KS v referátu funkcionáře OV, který poukazuje na nepřetřívání Základních organizací strany, přejímání způsobu práce těchto organizací. V této době dochází k přebírání zodpovědnosti za řízení různých průmyslových podniků nikoli vedením těchto závodů a závodními výbory ROH, ale výbory základních organizací na závodech. Způsob řízení přebírají výbory od OV strany. Nefunguje zde mechanismus, kdy strana je vedoucím článkem na obvodu a přes ROH ovlivňuje chod závodu a působí na vedení, tato praxe tak podle teoretických předstáv odporuje zásadám marxismu-leninismu.

Ze strany odborů docházelo v některých případech k nepřehmatelnému uflívání pravomocí, které neměla v popisu své činnosti. Předeevším šlo o vykrývání len

ze strany za neplacení příspěvků, což se OV nezamlouvalo, jelikož tato činnost spadala do jeho pravomocí¹²⁰

Odbory se postupně staly pasivním hráčem místo aby působily na závodech aktivně pro politiku strany. Strana tak neměla vývoj v různých závodech pod kontrolou a její kontrolní a řídicí činnost musela být znásobena. Nic na tom nemohli změnit v průběhu let neustále se opakující výzvy k aktivnímu únikování komunistů v nich, i spolupráce s ostatními masovými organizacemi.

Konference OV v roce 1953 znamenala jistý přelom v pohledu na ROH. Vymezila nové mantinely pro posuzování aktivit a přehodnotila dosavadní vývoj.

Největší změnou v dosavadním řízení bylo zrušení Okresní odborové rady OOR a na které OV svaz, které doposud fungovaly jako mezičlánky řízení Závodních rad¹²¹.

Namísto toho došlo k přetransformování řízení na krajské odborové rady. Plnění úkolů v masových organizacích měli zajišťovat členové Závodních rad, což se ve většině případů nestávalo.

Referát, který měl vedoucí tajemník v roce 1952 se opakuje v roce 1953 především v poručování vnitrostranické demokracie, nesvolávání členských schůzí a jejich nahrazování stědskými poradami a tzv. desetiminutovkami, tedy poradami na aktuální výrobní a politická témata během krátkých 10 minutových přestávek¹²².

K řízení pravomocí jednotlivých orgánů strany i masových organizací se odehrávalo i na závodech. Jeden případ uvádí i okresní vedoucí tajemník, který poukázal na špatnou koordinovanost Závodních rad a členských organizací, kde došlo ke křížení schůzí ROH a členských organizací, což vyvolalo roztržku mezi ZR a odbory.

Heslo strana nespolupracuje, ale řídí je v této situaci zmíněno samotným vedoucím tajemníkem. Volby do závodních rad se staly komplikovaným tématem jak pro OV tak pro ZR na závodech a komunisty, kteří museli zajistit jejich zdárný průběh. Neschopnost ROH a Závodních rad zajistit společnou kooperaci ve výrobních otázkách nebo se společně podílet na řešení úkolů svěřených jim od OV bylo hlavním kamenem úrazu odborů.

Dlouhodobé odkládání a řešení problémů poté vyústilo v nutnou reformu.

¹²⁰ Plénum OV KS Praha 9, sch. ze 18.12: 1953

¹²¹ Okresní konference 15. A 16. 4 1953

¹²² Tamtéž

Praktická činnost odborů poznamenaná dlouholetými problémy a jejich řízení a pouhé odkládání řešení ze strany OV se podepsalo i na celkovém chodu. Neschopnost aktivně vystupovat a řešení výrobních problémů i každodenních problémů udělala z ROH pouze pasivního diváka bez možnosti aktivního prvku v celém procesu.

OV KS a patronátní činnost

V únoru 1948 byl přijat zákon o jednotném zemědělském družstvu. Tento zákon vyloučil z budoucího chodu těchto JZD tzv. vesnické boháče. V roce 1951-1952 dochází ke kulminaci kolektivizace, kdy mnoho JZD vyššího typu bylo nuceno přejít na třetí a čtvrtý typ.

Hlavní smysl této činnosti byla pomoc při socializaci vesnice, která v této době převládla v zemědělských okresech vrcholila.

Při definici patronátní činnosti je možno citovat z konference OV v roce 1951.

Jedná se konkrétně o zástupce OAV-NF který tuto činnost definuje takto:

Závody v těchto okresech vykonávají funkci patrona a to v tom smyslu, že pomáhají zajišťovat po politické linii linkou základnu pro JZD, a kde již jsou družstva ustanovena, starají se o to aby přelásk vyšším formám práce.¹²³

K tomu následně dodává i důvody o politické práci jako výchozím bodu této činnosti nikoli brigádnickou práci jako hlavní úkol závodů.

Tato činnost se tedy soustředila na zvládnutí politických problémů v JZD, a především na postup proti kulakům tedy tzv. vesnickým boháčům.

Okres Prahy 9 vykonával patronáty ve všech převládla zemědělských okresech a to Kutná hora, Sedlany a Votice. Dohromady bylo v patronátu zahrnuto 45 obcí a do těchto obcí dojížděli zástupci z 11 závodů.

Politické pokyny ohledně JZD byly předávány MNV a místním organizacím skrze instruktory, kteří navštěvovali jejich lesk schůzky.

Problémem celé této aktivity byla náročnost celého procesu. Instruktorův sbor pro závodní organizace trpěl nedostatkem schopných a ochotných straníků, kteří by se

¹²³ Konference OV KS Praha 9, 15. A 16. 4. 1951

touto inností mohli zabývat. Jeden příklad za všechny je právě v případě delegáta Obvodního výboru NF, když mluví o patronátu závodu Chirana v obci Olbramovice na Voticku, kde došlo k případu instruktora, který se o svůj patronát nestaral, a nastala zde kuriózní situace, kdy se došla místní organizace KS dostal pro zástupce NF nespolehlivý kandidát. To jen ilustruje situaci, která v těchto patronátech panovala. Statistika, která je v případě hovoří o nepříliš úspěšném zvládnutí patronátů ze strany závodů. Ve 34 vesnicích z 45 došlo k ustavení JZD ale pouze v deseti III. typu a z těchto deseti došlo k plné transformaci pouze u jednoho. Přehlídka bémene, které závodní organizace obdrželi ze strany OV vedlo k opačnému efektu nežli plánovaný cíl celého snažení.

Ozvěny patronátní innosti lze najít jako jedno z témat i v brožurách strany pro Rok stranického kolení. Toto téma se objevilo na zasedání Pléna OV KS v srpnu 1952¹²⁴.

Úspěšnost těchto snah nebyla měřena v oficiální propagandě ani tak podle samotné úspěšnosti, ale především z hlediska propagandního a agitativního, a možnosti pozdějšího použití v kurzech RSTM nebo OVTM i jiných vzdělávacích institucích vytvořených erstv po roce 1948. V důsledku toho nebyla vyzdvihována snaha o transformaci JZD, ale jako na různých příkladech z praxe jako například odhalení kulaka v JZD Roztěl na Kutnohorsku.

Snaha patronátních pracovníků dosáhnout institucionalizace svých snah prostřednictvím konference vyvstala v případě patronátního pracovníka OV, který dále fládal odstranění nestraníků a vytváření zápisů z patronátních porad. Opět se zde objevuje snaha využít patronát spíše k propagandistickému účelu spíše než k praktické socializaci vesnice ze strany komunistů, kteří se celého patronátního procesu zúčastnili.

Velmi zajímavou reflexi nabízí případ zástupce Sedlčanského okresu na konferenci v roce 1952, kdy si pochvaluje oboustrannou spolupráci ze strany závodů na Praze 9 i v domě závodu Sedlčanského kraje. Doporučuje také v této zapojení obou POV, které by se na celé věci měly aktivněji podílet¹²⁵.

Zajímavostí ovšem je, že v zápisech POV se v roce 1951 a 1952 problematika patronátů neobjevuje a pokud tak jen citace ke zprávě RSTM

¹²⁴ Plénium OV KS Praha 9, schůzka ze 3. 8. 1951

¹²⁵ Okresní konference OV KS Praha 9, 15. A 16. 4. 1952

Zajímavým příspěvkem k patronátním na vesnici je i příspěveklena místní organizace na konferenci v roce 1952, který cituje Klementa Gottwalda a jeho citaci o dokončení socializace na vesnice bez níž by cesta k socialismu nebyla možná.¹²⁶

Opakuje zde tvrzení o nepřátelské činnosti kulaků, ale vyzdvihuje i činnost, které by mohlo přinést v této úspěchy při kolektivizaci vesnice jako například přesvědčování maloročníků a kovořočníků agitátory na závodech pro vstup do JZD.

Je nutné si položit otázku zda různé formy kampaní, které v různých momentech probíhaly na dělníky jako bylo socialistické soutěžení, novátorské hnutí či změkčování norem nesnižovalo účinnost patronátní činnosti.

Na konci sledovaného období tedy v roce 1953 nedochází v patronátní činnosti k výrazným změnám. Konference v roce 1953 nabízí nejucelenější obraz o patronátech jako takových především v příspěvku z jednoho z nejdůležitějších závodů na okrese Praha 9.

Jedná se konkrétně o příspěvek delegáta KD Sokolovo, který shrnuje výsledky patronátní činnosti za svůj závod. Ve svém příspěvku se vyjadřuje kriticky o nesplnění cílů v patronátní činnosti z minulého roku a to konkrétně nenávěť po tu JZD ve svých okresech, což se nejvíce projevilo po firmách.

Podle mého názoru je patrné, že patronátní činnost jako podpůrná činnost při kolektivizaci selhala na několika faktorech. Prvním faktorem je nedostatečný zájem závodních organizací a druhým je nedostatečná podpora této činnosti ze strany OV výboru a to zvláště předsednictva OV, které nedostatečným způsobem podporovalo tuto činnost a také neřešilo vlastní problémy.

M nová reforma v roce 1953 a praktický vliv a průběh demonstrací

Za vyvrcholením krize komunistického systému se dnes považuje uskutečnění nové reformy. Její praktický průběh je velmi podrobně popsán a není třeba ho zvláště popisovat. Otázkou zůstává co má nová reforma předcházet, že vyústila do neuvěřitelných demonstrací a protestů?

¹²⁶

Tamtéž

Prvním z důvodů byl růst průměrného obyvatelstva mezi léty 1951-1953, kdy poptávka obyvatelstva převyšovala nabídku a ekonomika nemohla uspokojit potřeby obyvatelstva¹²⁷.

Vlna stávek ovšem probíhala již od roku 1948 do roku 1953. Ze zkoumaného období 401 stávek v letech 1946-1968 jich připadlo rovných 218 na období 1948-1953 tedy do období označovaného jako vrcholný stalinismus¹²⁸.

Reálné mzdy průměrných dělníků se i přes růst nominálních mezd snížily a až teprve v roce 1953 dosáhly úrovně z roku 1949¹²⁹.

Nová reforma nedokázala a ani nemohla snížením množství obiliviny a stanovením nových cen přivést míru sociálního konfliktu, jenž vyvolala.

Jednotné ceny a zvýšení tarifních poplatků nemohlo zabránit zvýšením nákladů o 15%¹³⁰.

Po dělnických bouřích v Plzni a Praze a na jiných místech republiky sice prezident Zápotocký zmírnil svůj povodňový nekompromisní postoj, který byl silně represivní a považoval pro iniciátory tvrdé potrestání a zbavení funkcí především v kladném hodnocení jejich získání.¹³¹

V této kapitole bych se rád zabýval především dělnických bouřích a následnými represemi a ozvěnou v materiálech OV.

Usnesení Pléna OV KS ze 3. března 1953 se zabývá ozvěnou událostí. Kromě závěru prezidenta Zápotockého o postihu dělníků se zde objevují i velmi zajímavé fakty. Tím prvním je nařízení o provedení funkcionářských základních organizací a jejich postoj přímé nové reformy. Druhým jsou dva referáty předsedy a tajemníka OV, které se stali směrnicemi pro základní organizace a tímto faktem je vypracování zprávy pro BOV ke schválení, kde se opět potvrzuje vedoucí postavení Byra OV, které schvalovalo nebo se vyjadřovalo k závažným otázkám týkajících se okresu¹³².

¹²⁷ Kalinová L., Společenské proměny v úspeších socialistického experimentu, příspěvek k sociálním dějinám 1945-1969, Praha 2007, Academia s.193

¹²⁸ Heumos, Petr, Vyhráme si rukávy nebo se kola zastaví, Dělníci a státní socialismus v SR 1945-68, ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2006, str.. 66

¹²⁹ Kalinová L., Společenské proměny v úspeších socialistického experimentu, příspěvek k sociálním dějinám 1945-1969, Praha 2007, Academia s.195

¹³⁰ Kalinová L., Společenské proměny v úspeších socialistického experimentu, příspěvek k sociálním dějinám 1945-1969, Praha 2007, Academia s.199

¹³¹ Kalinová L., Společenské proměny v úspeších socialistického experimentu, příspěvek k sociálním dějinám 1945-1969, Praha 2007, Academia s.196

¹³² Plénum OV KS Praha 9, schůzka ze 3.6. 1953

Dne 30. Kv tna se se-el roz-í ený výbor OV, který zadal svolání výborových a lenských sch zí na téma m nové reformy.

Následující den m la v jednom z nejd lefit j-ích závod okresu Prahy 9 konkrétn KD Stalingrad probíhat sch ze ROH. Komunisté se m li poradit jak se postavit k otázce m nové reformy v tzv stranických skupinách, které m ly v-eobecn za úkol pomoci komunist m sjednotit názory na r zné stranické a spole enské problémy

V základních organizacích kde neprobíhaly výro ní lenské sch ze m li za úkol p edsedové t chto organizací svolat nejd íve výborové sch ze na n fl navazovaly lenské sch ze.

P edsed m základních organizací a referent m byl ulofen úkol podat z t chto sch zí po jejich skon ení zprávu na OV.

Cílem t chto sch zí byly instrukce pro komunisty na závodech a p edev-ím pro ty kte í vykonávali v t chto základních organizacích funkce takzvaných desítkových d v rník . Práv ti m li na desetiminutových poradách tzv. desetiminutovkách vysv tlovat politiku strany. Celý zápis je zakon en usnesením z tohoto zasedání. Shrnutí se nachází v bod o zaji-t ní na ízení vlády a ÚV, které se promítá v na ízeními o výborových a lenských sch zích. Agita ní zaji-t ní pr b hu reformy tedy OV strany zajistil.

Tyto na ízení vyplývala z pr b hu nepokoj v republice. P í rozhodování o dal-ím postupu ovlivnilo OV p edev-ím usnesení strany a vlády. Na druhou stranu m lo na rozhodování OV velký vliv i sled událostí na okrese Prahy 9.¹³³

V neznámém p ísp vku ze stejného zasedání vysv tluje nejmenovaný funkcioná v-eobecné problémy z pr b hu nepokoj . Problém byl podle jeho názoru v n kolika desítkách údajných provokatér , p í emfl k jejich rozehnnání sta ilo 30 p íslu-ník Lidových milicí.

Popis t chto událostí je velmi zmatený, zvlá-t v asových detailech. Skupina d lník , která byla rozehnnána se patr n srocovala p ed pr myslovými podniky ve Vyso anech. Jednotliví d lníci ze závod se k n mu postupn p idávali. Samotný fakt ukázky okázalé nespokojenosti s reflimem budil u p íhlíflející zv davost, kterou celou dobu sledovala SNB, ta dokonce zjistila p ípad natá ení celé události

¹³³ Plénum OV KS Praha 9, sch ze 30.5. 1950

na kameru z jednoho z bytů. Poté byli zastaveni jednotkou milicionářů. O několik set metrů dál byla připravena proti ústředníkům zasáhnout armáda.

Hlavním preventivním opatřením mělo být udržení nespokojených dělníků v závodech. Problém by podle tohoto funkcionáře nastal v případě přenesení nespokojenosti dělníků do ulic města.

Podle zjištění OV probíhala koordinace protestů telefonicky z KD Stalingrad, což ho vedlo k názoru, že by se při příštích protestech měly linky v tomto závodě odposlouchávat.

KV KS vydal pokyn, aby se orgány OV KS držely na pozoru, jelikož kontrola nad okresem nebyla ještě 100%¹³⁴

Z referátu lze vyvodit, že se patrně jedná ne o Adolfa Lenina, ale o Lenina Byra, který zastával funkci někdejšího tajemníka Spírkovy neřiny, kterého z místoprávníků, Právníci místoprávníků mohli být velké, ale nebyli dosazováni KV KS ale voleni Plénem OV. Šlo se jejich akční rádius přístupu k tajným informacím strany změnil.

Zajímavým faktem je ovšem konfrontace jednoho z ústředníků nepokoje na závodech, jenž se v inkriminované době nacházel v ohnisku nepokoje.

Konkrétně se jednalo o funkcionáře KD Stalingrad, jednoho z nejvýznamnějších závodních obvodů Praha 9, ve kterém se nacházelo nejvýznamnější ohnisko nepokoje.

Usnesení OV o výborových a členských schůzích vydané v den této schůzky je nepřímo a pravděpodobně nedobře zkritizováno tímto funkcionářem. Výborové a členské schůzky probíhaly v té době závěsně a právně v průběhu zmíněných schůzek jak sám dotyčný uvádí vypukli nepokoje, protože se vedlo, že komunisté schůzky zruší.

Samotné použití výrazu komunisté pro tyto schůzky vyvolává otázku o síle KS na závodech a především o postavení aktivních komunistů v závodních organizacích a jejich vnitřní sounáležitosti se stranou.

Právě v této chvíli docházelo k srocování dělníků na pracovištích bez vnitřní míry důvěry odborů a orgánů strany. Docházelo k odmítání práce a návratu na své pracoviště. Stávkující chtěli slyšet hlas ministra pro myslu Jonáše, který po urgenci z vedení na závod opravdu přišel.

¹³⁴ Tamtéž

P í ina nepokoj nespo ívala na závodech Prahy 9 ani tak na ztrátách úspor, ale jednalo se o vý-í hodinové mzdy¹³⁵, coíl bylo n kolikrát v materiálech strany zd razn no.

Závodem KD Stalingrad postupn pro-el dav, který se p es závod cht l dostat ven p ed závod, kde m l být údajn projev ministra, coíl podle tohoto ú astníka protest byla dezinformace. Na ulici m li být p ipravené spojky, které organizovali d lníky z ostatních závod . Nálada, která se v atmosfé e zost eného t ídního boje mezi funkcioná i í ila vybízela k zásahu. Ten p i-el u t etí vrátnice závodu, kde se tento údajn dvoutisícový dav shromáfdil. Nakonec se ú astník m nepoda ilo dostat ze závodu po zásahu d lník z jiné ásti závodu. Pokus o p enesení protest ze závodu pokračoval i na druhé vrátnici kde se shromáfdil druhý asi tisícový dav a op t byl zatla en zp t do závodu. Ú astníci ov-em setrvali na míst u této brány, podle funkcioná e ze závodu tak dávali najevo sv j odpor, aby je bylo mofné zaregistrovat z ulice d lníky p íhlífejících z okolních závod p edev-ím z Auto Prahy.

Naproti tomu funkcioná z Auto Praga popisuje aktivní u ast LM p i pr vodu

KD Stalingrad a Aero. V závod do-lo stejn jako ve Stalingradu k zablokování hlavního vchodu do závodu milicioná i. Zam stnanci se stejn jako v ostatních závodech ptali po vý-í mzdy za odvedenou práci. Referenti zodpov dní za mzdové otázky v závod se m li k poradám dostavit s n kolikahodinovým zpoídním¹³⁶ Podobné otázky se objevovali i na jiných závodech nap íklad v Aeru, kde nám stek editele slíbil peníze d lník m a následn to osobn editel závodu pop el. Poté se lenové Hlavního výboru obrátili na lena OV na sekretariát . Ten jim ulofnil uspo ádat tzv. bleskovku, tedy poradu na které by se v-e v krátkosti vysv tliilo, coíl se i následn stalo. Nakonec v-ak do-lo ke zvratu kdyíl mzdový referent závodu pop el záv ry této porady a tím také zni il celou bleskovou poradou.

P í t chto ílivelných stávkách docházelo také k výbuch m hn vu proti jednotlivým okresním funkcioná m strany jako nap íklad v závod KD Stalingrad, kde si na napadení st íloval len OV, který jinak pracoval v závod Auto Praga¹³⁷

¹³⁵ Tamtéíl

¹³⁶ Plénium OV KS Praha 9, sch ze 30.5. 1950

¹³⁷ Tamtéíl

Z toho je patrné že OV jako řídicí element obvodu s takovou silou protest p ři- nepo řtal, a že na otázky podobného typu nebyl p řpraven.

Záv ř u řnil tajemník okresního výboru s. Fi-řar, který jako za vinřka v-řech událostř na okrese souvisejřících s m řnovou reformou ozna řil t řdnřho nep řitele. Pochvřlil takř za neř řst malé závody v Libni, které se neř řstnřli a závod ř KD Sokolovo, který se k bou řm nep ředal z d řvodu střvky, která prob řhla v řnoru 1953 a z které se soudruzi pou řili. Po kařdř střvce nebo jakřmukoli incidentu v organizaci p ři-řa z OV křdrovř prov řka, která d řkladn ř prov řila postoje jednotlivých zam řstnanc ř závodu. Z tohoto d řvodu nebylo mořnř aby se po obm řn řnespolehlivřch stranřk ř podobnř incident opakoval o t ř m řsice pozd řji. Jistř dvojkolejnost se objevřla i p ři udrřenř po řřdku Lidovřmi milicemi, které jako ozbrojenř p řst d řlnickř t řřdy sice v tuto dobu zafungovaly dob ře, ale je pot řeba si v-řřmat i druhotnřch problēm ř nasazenřm t řchto jednotek.

V Lidovřch milřřch mohli slouřřit pouze speciřln ř vy-kolenř komunistř, kte ř ř podle stranickř definice byli oddanř d řlnickř t řřd ř. Vlna d řlnickřch bou ř ř povolala do sluřřby řadu mistr ř vedoucřch pracovnřk ř, kte ř ř svř nasazenř v řadřch LM do závod ř brali jako stranickou povinnost. Třm p řadem dochřzelo na mnoha pracovnřtřch k odlivu t řchto uv řdom řlřch pracovnřk ř. Jejich zřstupci v t řřnou nedokřzali p řim řt d řlnřky k poslu řnosti a tak se řřste n ř řřky tomuto faktu mohla vlna d řlnickřch nepokoj ř řřit v řřvodech ř neskonalou rychlostř na cof řsi st řřovali i n řkte ř ř řřstnřci na sch řzi z 30.5. 1953¹³⁸

Plřnum OV na řřdřlo ve svřm zřv řnřm usnesenř n řkolik pravidel, které v praxi prov řovali postoje řlen ř, kandidřt ř a funkcionř ř strany.

Prřv ř jejich postoje a chovřnř v pr řb řhu reformy m řli organizace prov řřit ve spojitosti s koncem Roku stranickřho ř-kolenř a doty řnř potrestat v p řřpad nep řřznřvřho nřřlezu. Nabřřdnutř řlenstvř ve stran ř m řlo břřt nabřřdnuto v p řřpad p řřznřvřho nřřlezu u bezpartijnřch d řlnřk ř, kte ř ř se p ři bou řřch osv řřili.

Tyto popisy událostř z řřst p řřmřch ř řřstnřk ř, a řřř zřstupc ř OV ř funkcionř konkrřtnřch závod ř vypovřřdajř o obavřch z protest ř a jejich roz řřenř mimo katastrof ř Prahy 9. V řdomř roz řřenř nepokoj ř se pro funkcionř ř strany stalo o to d řřiv řj-ř, jelikoř řsi řřv řdomovali sřlu d řlnictva v krizovřch situacřch. Stejnř situace se totřřl odehrřla v řnoru 1948, kdy d řlnřci z Prahy 9 hrřli klř řvou řřlohu v pr řb řhu

¹³⁸ Tamtřřř

komunistického pu e a p edev-ím p i demonstraci síly KS a vysílání d lník za pomoci OV na projev Klementa Gottwalda na Starom stském nám stí.¹³⁹

Známé je i stanovisko prezidenta Zápotockého na celostátní porad 11. ervna kde se vyjád il velmi tvrd v i d lník m zapojeným do stávky¹⁴⁰

Velmi známé je i jeho pozd j-í stanovisko na jednáních ÚRO , kde se vyjád il záporn proti vylu ování d lník z ROH¹⁴¹.

V mém bádání se nechci zaobírat chováním d lník p i m nové reform nýbrfl chováním funkcioná strany, v tomto p ípad len OV jejich aktivní i pasivní úlohou p i potla ování protest na Praze 9.

K tomu mám k dispozici mnoho materiál o lenech strany, kte í se zapojili t chto akcí a tyto archiválie je-t více osv tlují detaily tohoto procesu.

Hodnocení len OV m lo p ísná kritéria, podle kterých probíhalo hodnocení každého funkcioná e Pléna bez rozdílu funkce. Každý len OV byl povinen nabídnout pomocnou ruku p i potla ování nepokoj . V závažných rodinných p ípadech mohl doty ného zprostit vedoucí tajemník i p edseda OV, cofl se také v p ípad jednoho lena stalo a to z dvodu porodu manfelky¹⁴².

Rád bych zde na následující stránce osv tlil jednotlivá témata na které lenové OV museli odpovídat.

Každý len OV m l povinnost v posudku sd lit kolik finan ních prost edk m l uloženo na vázaných prost edcích a nejen on, ale i rodinní p íslu-níci. Uložené ástky se pohybovali od ádu n kolika stovek korun afl do ádu n kolika tisíc . Na ní navazovala otázka zda se doty ný ú astnil nákupní hore ky i ne. Ze v-ech dotazovaných 20 len OV KS v-ichni odpov d li záporn .

Jako arbitr pro ov ování jejich odpov dí zde byl vedoucí tajemník okresu, který bu potvrdzoval nebo vyvracel odpov dí jednotlivých len OV.

Spole ným rysem u v-ech funkcioná bylo i -kolení, které jim poskytlo OV KS . V t-ina z nich se na organizaci podílela skrze lenské sch ze v základních organizacích, kde pomáhali p i p íprav referátu, dozoru nad výbory organizací i p edná-ením svých vlastních referát týkajících se reformy. Mnoho z nich se podílelo na potla ování rozli nými zp soby nap : fle m li sluffbu na sekretariát ,

¹³⁹ Plénum OV KS Praha 9, b ezen 1948

¹⁴⁰ Kalinová L., Spole enské prom ny v asech socialistického experimentu, p ísp vek k sociálním d jinám 1945-1969 , Praha 2007, Academia s.196

¹⁴¹ Tamtéfl

¹⁴² Plénum OV KS Praha 9, zasedání 30.7. 1950

kde byli i n jaký as ubytování nebo se podíleli na zásazích jako lenové LM, i fungovali jako spojky mezi OV a vy—ími orgány.

Celému zásahu velel vedoucí tajemník okresu s. Kodl, který pomáhal shán t leny OV na inventuru v obchodech. Dále pak obdržel sm rnice od KV KS o zaji-t ní celé akce. Po celou dobu byl v kontaktu s KV KS a MV KS . Osobn se ú astnil potla ování demonstrací a instruoval velitele LM na jaká místa má poslat milicioná e. Vydával pokyny pro zatýkání tzv. provokatér na závodech a potla il dv stávky. První v KD Stalingrad a Auto Praga a druhou následující den v závodu OREL.

OV KS tyto protesty z hlediska vy—ích orgán zvládl s vyp tím v-ech sil na výbornou. Pravdou ov-ém je, že strana musela poufít represivních opat ení v okrese, který pat il k jednomu z nejpr myslov j-ích okres republiky a v okrese který ji aktivn pomáhal p i získávání moci v únoru 1948, což lze hodnotit jako áste ný neúsp ch strany v bou livých dnech m nové reformy

ZÁV R

Komunistický reflim v eskoslovensku je považován z a jeden z nejbrutáln j-ích v celém komunistickém satelitním systému východního bloku. Pro tento reflim byl na prvním míst d lník, který vytvá el uflitnou hodnotu. Archivní fond je na dokumenty z po átku zakladatelského období komunistické vlády pom rn bohatý a systém jenfl d lníka ovládal je dnes popsán velmi precizn . Otázkou ov-ém z stává jak se jeden z nepr myslov j-ích region tehdej-ího eskoslovenska vyrovnával s problémy, jenfl na n j kladl totalitní komunistický systém . P edev-ím jsem se snažil probádat innost Okresního výboru Prahy 9 jako nejvy—í autority na okresní úrovni.

Zajímalo mne jak se tradicí ovlivn né pr myslové d lnictvo vyrovná s p sobením totalitní moci a jaké zp tné vazby vyvolá toto vzájemné ovliv ování a boj o každý kr ek své t fce vybojované autonomie z dob svých po átk .

Celkové působení na pražské myšlenkové dělníky na Praze 9 sice přineslo jisté výsledky poučitelné v oficiálních statistikách, ale z hlediska kvalitativního měřítka muselo působit OV zklamání jelikož poměr vynaložené energie a poměr očekávaných výsledků nemohl v žádném případě naplnit rovnici ve kterou vedoucí představitelé okresu věřili a kterou se ve sledovaném období snažili neúspěšně vybudovat. Pro nadřízené orgány však bylo důležitá loajálnost okresu a schopnost udržet okres pod politickou a hospodářskou kontrolou. Nástroje které OV využíval k disciplinaci dělnictva nebylo možno v některých tématech okresu využít z důvodu přílišného byrokratismu a složitosti neustále se stávajících a uhl reálných i nereálných úspěchů. Na rozdíl od jiných okresů měl okres Prahy 9 úplně jiné heslo než všechny ostatní pražské okresy a tak heslo: Devátý okres do čela pražského kraje a zůstalo ve sledovaném období ale i později hodnoudlužno svému původnímu významu.

SEZNAM Literatury a pramenů

Archiv hl. m. Prahy

-fond Okresního výboru Komunistické strany 1948-1953

Zápisy z:

- Konference

-Předsednictva

-Pléna

Dějiny země české, F. Šapka, str. 729, Libri, Jihlava 1999

KALINOVÁ, Lenka: Společenské proměny v době socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945-1969. Academia, Praha 2007.

KAPLAN, Karel: Kádrová nomenklatura KS 1948-1956. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1992

KAPLAN, Karel: Neokrvavá revoluce. Mladá fronta, Praha 1993

KAPLAN, Karel: Největší politický proces. šM. Horáková a spol. ÚSD
Doplněk, Praha - Brno 1995.

KAPLAN, Karel: Kádrová nomenklatura KS 1948-1956. Ústav pro soudobé
dějiny AV ČR, Praha 1992.

KAPLAN Karel, Pět kapitol o únoru, Doplněk, Brno, 1997

RUPNIK, Jacques: Dějiny Komunistické strany Československa; od počátků do
převzetí moci. Academia, Praha 2002.

KAPLAN K. , Tomáček D., O cenzu ve SR v letech 1945-1956, , sv. 2, Ústav
pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1994

PRŮCHA, Václav Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 2.
díl. Období 1945-1992. 2009, Brno : Doplněk, 2004-2009,

Kaplan K. Proměny české společnosti 1948-1960, Praha 2007, Ústav pro soudobé
dějiny AV ČR

Heumos P., „Vyhráme si rukávy nebo se kola zastaví, Dělníci a státní socialismus
v SR 1945-1968, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2006